

Lekens betydelse inom småbarnspedagogiken

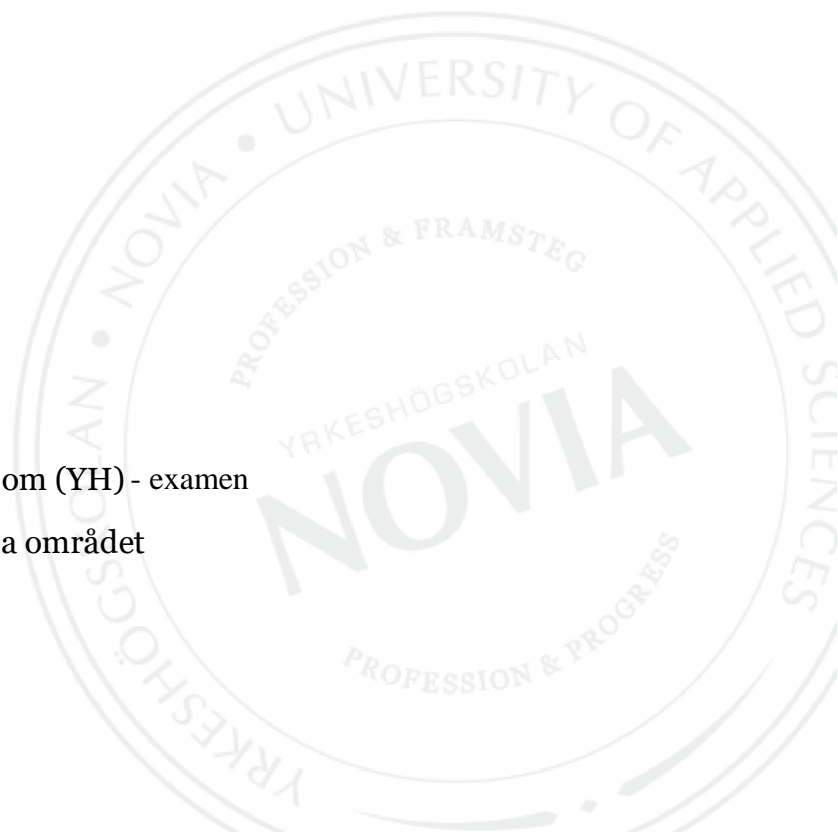
En kvalitativ undersökning om hur pedagoger inom småbarnspedagogiken ser på lek

Nejra Seferovic

Examensarbete För Socionom (YH) - examen

Utbildningen för det sociala området

Vasa 2019

EXAMENSARBETE

Författare: Nejra Seferovic

Utbildning och ort: Det sociala området, Vasa

Profileringsområde: Förskolepedagogik och metodik

Handledare: Carita Blomström och Ralf Lillbacka

Titel: Lekens betydelse inom småbarnspedagogiken

–

Datum 01.04.2019

Sidantal 47 Bilagor

–

Abstrakt

Syftet med detta examensarbete är att undersöka hur lek påverkar barnets utveckling ur pedagogernas synvinkel. Det här arbetet består av två delar: teoretisk och praktiskt del. I teoridelen redogör jag hur fem utvalda teoretiker ser på barns lek och utveckling. Faktorer som jag behandlar i mitt slutarbete är: miljö, leksaker, genusskillnad och pedagogens roll i leken.

I den praktiska delen använder jag kvalitativ forskning. Kvalitativ forskning är ett metodiskt tillvägagångssätt baserat på tolkning av subjektiva fenomen. I kvalitativ forskning samlar man in data som senare tolkas och analyseras. I mitt examensarbete genomförde jag fyra kvalitativa intervjuer med barntädgårdslärare. Av min undersökning framkom det att lek påverkar barnets utveckling.

Som resultat av undersökningen i examensarbetet kan konstateras att lek är hälsosamt, den stärker rörelsekoordinering och stimulerar barns hjärna (kreativitet och problemlösning). Pedagogens roll är viktig, eftersom hen kan hjälpa barnet att växa upp med en känsla av tron på sig själva och egna förmågor som har en enorm betydelse i livet. Därför att lek är det mest naturliga sättet för barnets vidare utveckling i livet.

–

Språk: Svenska Nyckelord: småbarn, lek, lek och barns utveckling, pedagogers roll

Author: Nejra Seferovic

Degree Programme: Social welfare, Vaasa

Profile: Pre-school pedagogy and methodology

Supervisor(s): Carita Blomström & Ralf Lillbacka

Title:

–

Date 01.04.2019 Number of pages 47 Appendices

–

Abstract

The purpose of this thesis is to investigate how play affects the child's development. In the theoretical part I describe how five selected theorists look at children's play and their development. Factors that I take a closer look at are environment, toys, gender, differences, and the teacher's role in children's play.

In the practical part of this thesis I have conducted qualitative research which is a scientific method for observation, based on interpretation of the subjective phenomenon. This is a type of research where data is gathered and later analyzed and interpreted. To achieve high-quality research, I have done qualitative interviews with four kindergarten teachers.

It's a summary for my thesis, it can be stated that games are good for children's health, because it strengthens their ability to move and their coordination. Games also stimulate children's brain development in relation to creativity and problem-solving ability. The teacher's role is very important, they can help children grow with confidence and help them feel powerful. This will help the child to become aware of all their qualities and abilities. That is why playing is the most natural method for children to develop.

Language: Swedish

Key words: toddlers, play, play and children's development, pedagogues' role

---

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	1
2 Syfte.....	2
2.1 Småbarnspedagogik.....	2
3 Lekens betydelse.....	3
3.1 Lek, grupp och dokumentation.....	5
4 Lektorier och leketeoriker	6
4.1 Vgotskijs lekteori.....	6
4.2 Montessoris lekteori	7
4.3 Fröbels lekteori.....	8
4.4 Piagets lekteori.....	9
4.5 Eriksons lekteori.....	10
5 Klassificering av lek.....	11
5.1 Sensomotorisk lek	12
5.2 Konstruktionslek.....	12
5.3 Regellek.....	13
5.4 Rollek.....	14
5.5 Rörelse lek.....	14
5.6 Fri lek.....	15
6 Områden av lekutveckling.....	15
6.1 Begrepp lärande, utveckling och socialisation.....	16
6.2 Kognitiv lekutveckling.....	17
6.2 Intellektuell utveckling.....	17
6.3 Motorisk utveckling.....	18
6.4 Social utveckling.....	19
6.5 Kommunikations utveckling.....	20
6.6 Emotionell utveckling.....	21
6.7 Fantasi utveckling.....	22
7 Faktorer som kan påverka barns lek.....	23
7.1 Miljö.....	23

7.2 Leksaker.....	24
7.3 Genusskillnad.....	26
7.4 Digital verktyg.....	28
8 Pedagogens roll.....	29
9 Metod.....	30
9.1 Process.....	31
9.2 Analysmetod.....	32
9.3 Resultatredovisning.....	32
10 Slutdiskussion.....	38
11 intervju frågor	
Källförteckning.....	39

Bilag

1 Inledning

I mitt examensarbete undersöker jag hur pedagoger inom småbarnspedagogiken ser på lek. Eftersom leken har stor betydelse för barnets övergripande utveckling, ligger den i fokus i min undersökning. Leken definieras i två olika styrdokument, som används för småbarnspedagogiken i Finland. Dessa styrdokument är Barnkonventionen och Grunderna för planen för småbarnspedagogik. Barnkonventionen är ett globalt och aktuellt dokument som innehåller universella normer, vilka varje stat måste garantera varje barn. Grunderna i Planen för småbarnspedagogik är ett styrdokument som Utbildningsstyrelsen i Finland har fastställt.

Genom detta arbete strävar jag till att belysa vikten av lek i småbarns utveckling samt hur processen av lek och kontakter, som barn har med sina kamrater under lekens gång, påverkar deras utveckling. Lek kan beskrivas som "barns glasögon" vilka de tittar genom och möter världen omkring dem. När pedagogen leker med barnen har de chans att möta deras inre värld, det vill säga bekanta sig med hur denna lilla värld fungerar; vad gör dem lyckliga, vad gör dem ledsna eller arga, samt vad inspireras barnen av.

Här får läsaren bekanta sig med såväl lekteorier som lekteoretiker. Jag kommer även att ta upp pedagogers olika roller i leken. Genom sin delaktighet i leken kan pedagogen påverka barnets övergripande utveckling. Om leken styrs korrekt med hjälp av pedagogen lär barnet sig hur hen kan upprätta sunda sociala kontakter, samt hur hen ska bete sig på ett lämpligt och korrekt sätt i olika situationer. Därför har lek ett stort pedagogiskt värde.

Genom min undersökning vill jag belysa hur viktig leken är för tillväxten och utvecklingen av barn i småbarnspedagogiken. Undersökningen består av kvalitativa intervjuer med fyra barnträdgårdslärare. Jag kommer att beskriva och redogöra vilket metodval jag använder och vad den innebär. I mitt examensarbete, med titeln "Lekens betydelse inom småbarnspedagogiken" kommer jag att förklara hur pedagoger inom småbarnspedagogiken ser på lek. Jag tycker att detta tema är intressant, eftersom det är ett brett område och kan påverkas på olika sätt, av många olika skäl.

2 Syfte

Genom min undersökning vill jag belysa hur pedagoger ser på lek. I examensarbetet undersöks det bland annat hur mycket barnet självständigt kan organisera en lek, hur barnet accepterar temat för leken, som hen blir tilldelad av själva barnet eller pedagogen, samt på vilket sätt de anpassar sina egna tankar och idéer tillsammans med sina kamraters idéer. Områden av lekutveckling och faktorer som kan påverka barns lek undersöks och beskrivs också.

2.1 Småbarnspedagogik

Varje barn är en individ, en medlem i samhället, en person som ännu utvecklas fysiskt, känslomässigt, intellektuellt och socialt. Med tanke på det bör varje barn ges möjlighet att utveckla sina förmågor, behov och intressen. Småbarnspedagogiska verksamheten finns för barnens skull, men också för vårdnadshavarna. I lagen om småbarnspedagogik beskrivs barnets rätt till småbarnspedagogik och mål för småbarnspedagogiska verksamheten. Småbarnspedagogiken är intresserad bland annat av småbarns sociala liv. Det sociala livet uppstår då barnet skapar sig själv i växelverkan med omvärlden. Pedagogens arbete består av tolkning, inlevelse, kunskap, kreativitet och engagemang. Därför behöver varje pedagog känna till barns dialoger, eftersom de består av lekande kännetecken. (Grunderna för planen för småbarnspedagogik, 2016, s.38)

Arrangörer av småbarnspedagogik är kommuner, samkommuner eller någon annan serviceproducent (offentlig eller privat). Småbarnspedagogik bör anordnas i varje kommun och kommunen är skyldig att ordna småbarnspedagogisk verksamhet för alla som behöver den i kommunen. Kommunen bör också se till att småbarnspedagogiken ordnas på barnets modersmål: svenska, finska eller samiska. Dessa tre är Finlands officiella språk. När kommunen inte sköter småbarnspedagogiska verksamheten är den ändå skyldig och ansvarig att se till att småbarnspedagogiken är av god kvalitet. På grund av det ska småbarnspedagogiska verksamhet anpassas efter barn och personal. (Grunderna för planen för småbarnspedagogik, 2016, s.9–15)

Småbarnspedagogiken bör bilda en gemenskap, där barnen och pedagogerna lär sig med och av varandra. Verksamhetskulturen bör bestå bland annat av: värdegrunder, syn på lärande, delaktighet, olika lärmiljöer, arbetssätt, kompetens m.m. Småbarnspedagogernas uppgift är bland andra att samarbeta med vårdnadshavarna. Det bör de göra för att bättre främja barnets helhetsmässiga uppväxt och inläring. En sådan inställning skapar kontinuitet och trygghet i barnens liv. Vårdnadshavarnas röster bör bli hörda och det bör ges möjlighet till dem att planera och utvärdera den småbarnspedagogiska verksamheten. Enligt Barnkonventionen har föräldrarna eller vårdnadshavarna det gemensamma ansvaret för barnets fostran. Dagvårds- och barnskyddstjänster ska stå till tjänst för alla barn, och föräldrarna eller vårdnadshavarna har rätt att få stöd i sina uppgifter och handlingar. (<http://lapsiasia.fi/sv/lapsen-oikeudet/>)

3 Lekens betydelse

Barns lek ger alltid oss vuxna en känsla av undran. Vad menas det med deras lek? Varför leker barnen? Det finns många olika teorier och uppfattningar om lek. Enligt Åkerman är lek oerhört viktig för barnets framtid. Den är en rolig och spontan aktivitet som gör människor glada och avslappnade. Lekens betydelse kommer att synliggöra på vilket sätt barn utför sina lekhandlingar. Människor anses ha en viss gemensam handlingsstil. Det vill säga att de kroppsliga positionerna och gesterna uttrycker bestämda åsikter. Kroppens handlingar gör det möjligt för oss människor att förstå varandra, i hela världen. Merleu-Ponty, 1962, (s.226) menar att människor förstår varandra kroppsligt. Han menar att det psykiska inte kan skiljas från det fysiska. Människans kropp är inte enbart en fysisk kropp. Enligt denna tanke blir lek och lärande ett kroppsligt fenomen. Lek har en pedagogisk funktion och är ett bra verktyg för lärande. Leken motiverar barnet att pröva sig fram och utforska världen. Lekens betydelse poängteras även i FN:s barnkonvention. FN:s barnkonvention trädde i kraft den 20 november 1989 och flera än 140 länder skrev under detta styrdokument. I artikel 31 står det att alla barn har rätt till att leka, vila och att ha fritid. Barnrättskonventionen bygger på fyra grundpelare: "barnets rätt till likvärdiga villkor, till icke-diskriminering, barnets bästa ska beaktas vid alla beslut som rör barn, barnets rätt till liv och utveckling, barnets rätt att säga sin mening och att få den respekterad". (Granberg, 2003, s.74, Jensen & Harvard, 2009, s.226, Johanssons & Samuelsson, 2007, s.17, Åkerman, 1982, s.86)

Ljungström (2000, s.93) anser att leken kan vara konst, som musik, teater eller berättande. Detta kan man tydligt märka i barns lek. Under lekens gång glömmar barnen alla andra händelser runtomkring dem själva och fokuserar enbart på leken. Det är väl känt att leken är ett naturligt behov hos människan, därför uppskattas den av både barn och vuxna. Leken är den huvudsakliga aktiviteten hos barn, särskilt barn inom småbarnspedagogiken. Den är en grundläggande form av barns skapande aktiviteter, med hjälp av leken utvecklar barnet sig mångsidigt och samtidigt uttrycker det sin personlighet, karaktär och inställning. Det finns även pedagogiska lekar. Dessa lekar är genomtänkta och de försöker träna leken hos barn. Orsaken till det är att barn ska kunna leva i ordnings- och kunskapssamhället. Leken är en allsidig aktivitet som engagerar barnen. I litteraturen kommer vi ofta till slutsatsen att leken representerar ett specifikt sätt för lärandet. Den kan stimulera barnets utveckling på många olika områden, som till exempel: intellektuellt, emotionellt, socialt och motoriskt. Leken kan styras av både inre motivation och yttre påverkningar som kan stimulera eller avbryta barnets lek. Genom leken lär barnen sig att ha olika uppfattningar, värderingar och normer. (Bergström, 1997, s.96–98, Hallen & Evenshaug, 2001, s.338–339, Ljungström, 2000, s.93)

Barns lärande startar redan på livets första dag, barns lärande sker hela tiden. Det är viktigt att vuxna ska vara medvetna om i vilken utvecklingsperiod barnet befinner sig i (det ändras ganska snabbt). Vuxna bör finnas i lek för att den ska kunna utvecklas, men det betyder inte att vuxna alltid ska vara med i barnens lek. Vuxna kan finnas vid sidan om, för att ge stöd eller erbjuda lösningar. Till exempel, när det gäller lekens tema kan vuxna utforma och figurera handlingar för att skapa en gemensam lekvärld med barnet och den vuxna, eller barnet med barnet. Inspiration för olika lekteman tema kan de vuxna få från barnlitteratur. Lek under småbarnspedagogikens period har som uppgift att påverka den allmänna utvecklingen av barnet. Det leder till att barnet lär sig hantera och förstå känslor bättre under lekens gång. I leken utvecklas fantasi, tänkande, uppmärksamhet, tålamod och uthållighet. Det väcker även initiativförmåga, självförtroende och bestämdhet hos barnet. Barnet lär sig disciplin, samt att lyssna och bestämma. Allt ovanstående pekar på att lek har en oundviklig roll när det gäller lärandet och utvecklandet av barn. (Granberg, 2003, s.48–56, Lindqvist, 1996, s.19)

3.1 Lek, grupp och dokumentation

Grunderna för planen för småbarnspedagogik är ett styrdokument som Utbildningsstyrelsen har fastställt. Den visar hur småbarnspedagogik ska ordnas, genomföras och utvecklas. Syftet med Grunderna för planen för småbarnspedagogik är att alla som ordnar småbarnspedagogisk verksamhet är skyldiga att följa den och att all småbarnspedagogik därmed blir likvärdig. I Grunderna för planen för småbarnspedagogik står det bland annat om småbarnspedagogikens värdegrunder, mål och uppdrag. Alla barn som deltar i småbarnspedagogiken har rätt till att bli sedda och hörda. Barnen ska alltså uppleva både sitt eget och andras värde. Leken anses vara central inom småbarnspedagogiken. Småbarnspedagogik har som uppgift att erbjuda barnen olika möjligheter gällande lek, eftersom barnet är den aktiva aktören i leken. Genom leken utvecklar barnet sina sociala relationer, sin fantasi, sina idéer, sin kommunikation och hen prövar samtidigt på olika roller. (Grunderna för planen för småbarnspedagogik, 2016, s.38–39)

Barnets gemenskap stärks genom grupplekar. I grupplekar iakttar, prövar och lär barnet sig gruppens olika regler. Genom de bestämda reglerna lär barnets sig om sina känslor, samt att ta andras åsikter i beaktande. De vuxnas uppgift är att vara medvetna om att olika situationer i lek kan berika barnets utveckling, samt att de ska vara medvetna om att det är viktigt att alla barn är, eller får vara, med i leken. Kännedom om barnkultur och medier hjälper pedagogen att förstå barnets lek. Det är också viktigt att pedagogen dokumenterar barnets lek. På detta vis kan pedagogen observera barnets tänkande, intresse, upplevelser samt känslor. Det hjälper pedagogen att diskutera med barnets föräldrar eller vårdnadshavarna om lekens betydelse. På så sätt kan pedagogen lättare påpeka åt föräldrarna eller vårdnadshavarna att leken bör fortsätta också hemma. Dokumentation är ett sätt att lyfta fram barnets lärande. Den ger information om barnets liv, utveckling, intresse, tankar samt behov. Barns utveckling och lärande kan man iaktta med hjälp av till exempel fotografier, videospelningar, bandupptagningar, intervjuer, observationer och teckningar. Syftet med pedagogisk dokumentation är att verkliggöra småbarnspedagogisk verksamhet från barnens synvinkel. Dokumentation anses vara den viktigaste metoden för att utvärdera barns tillväxt, utveckling och inläring. (Sheridan & Pramling Samuelsson, 2009, s.126–128)

Kompetenser som utvecklas i leken lyfts fram i Grunderna för planen för småbarnsfostran, samt fortsätter att lyftas fram i läroplansgrunderna för skolundervisningen och den grundläggande utbildningen. Målsättningen är att den pedagogiska verksamheten ska stärka barns mångsidiga kompetenser. Dokumentation är en pedagogisk arbetsmetod för att planera, genomföra och utveckla verksamheten. Den används också då barnets plan för småbarnspedagogik utarbetas. (Grunderna För Planen För Småbarnspedagogik, 2016, s.36–37)

4 Lektorier och lekteoretiker

I detta kapitel beskriver jag olika lekteorier som är skrivna av olika lekteoretiker. Teorierna är olika, samtidigt som det finns likheter i dem och det är bland annat att lek är lika viktigt för varje barn.

4.1 Vygotskijs

lekteori

Lev Semenovich Vygotskij föddes 1896 i staden Gomel, i närheten av Minsk i Vitryssland. Hans syn bygger på två teman som är grundläggande för hans arbete, dessa två är kontext och kultur. Vygotskijs teori säger att barn beter sig olika och enligt honom beror det på i vilken kultur och i vilken tidsålder barn befinner sig i. Hans teori utgår från människans handlingar, omgivning, språk och tolkningar. Han menar att leken kommer från barns emotionella och sociala vardag. I leken skapar barn en potentiell utvecklingszon (även kallad för närmaste utvecklingszonen). Mer kunniga personer (vuxna eller barn) hjälper de som är mindre kunniga, pedagogen hjälper barnet, barnet hjälper kompiserna. Utvecklingen äger rum mellan det som barnet klarar självständigt och det som barnet klarar av med hjälp av andra. All aktivitet som barnet eller vuxna deltar i och skapar, kallade Vygotskij för en verksamhet. Enligt honom bör människan förstås utifrån hennes sociala och historiska karaktär. (Lindqvist, 2003, s.68–72)

Vygotski menar att barn i leken kan leka med mer komplicerade regler än vad de har i vardagen, genom det blir barn starkare och mognar snabbare. Han forskade även inom så kallade "låtsaslekar". Låtsaslek betyder lek i vilken barnet skiljer det visuella från det meningsfulla. Detta gör leken till ett steg i dekontextualiseringen av mening, som betyder

förmåga att tänka på en sak som är inte närvarande. Det kan man märka hos små barn då de leker med olika föremål. Barnet undersöker inte bara färg, form eller storlek av föremålet, utan även dess mening. Enligt Vygotskij kan denna roll av leken påverka barnets kognitiva och intellektuella utveckling. (Smidt, 2010, s.146–158)

Vygotskij menar att alla ”låtsaslekar” innehåller dolda regler och all lek med regler innehåller ”låtsassituationer”. Ett av exempel av ”låtsaslek” och ”låtsassituation” kan vara lek i vilken barnet leker att hen är mamma. I denna lek blir regeln ”att vara mamma”, barnet i leken får bestämma, vara arg eller kärleksfull. Barnet använder sig då av alla roller som det har erfårit av moders beteende. Enligt honom kan tvååriga barn leka parallellekar. Det betyder att barnen inte leker tillsammans, utan att de leker samma lek bredvid varandra. Samarbetslekar och rollekar blir möjliga i fyra till femårsålder. (Smidt, 2010, s.146–158)

Barnet leker för att tillfredsställa sina behov och motiv. Enligt Vygotskij kan lekens form ändra barnets motivation. Han menar att leken inte skiljer sig från andra aktiviteter, eftersom barnet inte är själv medveten om sitt motiv till leken. Vygotskij menar också att de vuxna bör ha ett ansvar gällande barnets utveckling, eftersom utvecklingen är socialt betonad. (Egeberg, Halse, Espen, Jonassen, Ringsted, Brands, 1998, s.281)

4.2 Maria Montessori

Maria Montessori föddes i Chiaravalle, i Italien 1870 och levde till 1952. Hon var den första kvinnliga läkaren samt barnpedagogen. Enligt henne är inte lek bara roligt för barnet, lek kan för ett barn innefatta problemlösning, såsom inläring av nya ord, samt nya sociala och fysiska färdigheter. Leken stimulerar barnet att ta in nya idéer och praktisera dem. Montessori poängterar pedagogens respekt för barnet. Genom denna respekt bör pedagogen ge tid till barnet att på egen hand lösa problem. Det betyder att pedagogen ska hjälpa barnet att kunna hjälpa sig själv. Hon utvecklade även lekmaterial för barns undersökande och experimentella lek. Montessori påpekar att lekmaterialiet aldrig får bli huvudsaken, utan att det är enbart redskap för barnets lärande. (Granberg, 2003, s.26–27)

Maria Montessori använde sig av ordet ”arbete” i sina egna verk. Med arbete menar hon barns aktiviteter och med det syftade hon mest på inläring. ”Arbete” indelade hon i tre olika stadiet. Under första stadiet 0–6 år har barnet enligt Montessori ett ”omedvetet” eller så kallat absorberande sinne. Absorberande sinne betyder att barnet skiljer sig från de vuxna i sitt sätt att lära sig nya saker. Det betyder att barnet tar emot information och lär sig

omedvetet nya saker i snabb takt. Mellan tre till sex år börjar den medvetna tankeförmågan att träda fram. Det betyder att barnet har förmåga att kontrollera sina rörelser och förmåga att säga ”nej”. På grund av det bör det ges så mycket frihet som möjligt till barnet, för att man skall kunna se vad barnet är mest intresserat av. I den här fasen har barnet utvecklat både minne och vilja. I andra stadiet 6–12 år skaffar barnet sig en kulturell identitet. Under det tredje stadiet 12–18 år sker väldig många förändringar och barnet behöver lika mycket uppmärksamhet och omsorg som under de första stadierna. I praktiken anser Montessoripedagogiken att de huvudsakliga målsättningarna är: att främja barnets utveckling samt personlighet, att hjälpa barnet att anpassa sig socialt och emotionellt och att göra det lättare för barnet att utveckla hela sin intellektuella kapacitet. (Britton, 1992, s.9–18)

4.3 Fröbels lekteori

Friedrich Fröbel (1782–1852) är en tysk pedagog. Han placerade lek i mitten av sin förståelse för utbildning och uppfostrandet av barn. Fröbel menar att lek är den mest rena och andliga produkten i småbarnspedagogiken, där barnet utvecklas fysiskt, andligt och moraliskt. Han utarbetade ett undervisningsmaterial, så kallade ”lekgåvor” som består av tjugo stycken, som är indelade i fyra grupper. De fyra viktiga gupperna är: lek med kroppar (bollar, klossar och klot), lek med ytor (papperskvadrater för vikning), lek med linjer (trästickor, flätremсор av papper) och lek med punkter (sand, frön, pärlor, stenar). I fri lek får barn själv välja vilken lekgåva vill de undersöka i tillsammans med en vuxen/pedagog (Lindqvist, 2009, s.51–52).

Fröbel påminner oss att lek har för ett barn en allvarligare och djupare betydelse, och det är en av de grundläggande formerna av pedagogiskt arbete. Han jämförde barn med blommor som växte under ordnande förhållanden i en välskött trädgård. För att barn skall kunna växa i denna trädgård skall leken vara en viktig del lika så som lärandet i naturen och odlandet av växter. Det betyder att han ser på ett barn som på en planta, som behöver en god och hälsosam miljö i vilket barn kan utveckla alla sina anlag som de bär med sig.

Fröbels pedagogiska idé är att sätta barnets eget intresse i centrum. Han menar att pedagogen inte ska störa barnet, utan barnets självverksamhet måste respekteras. Han beskriver lek som en väg till lärandet, som leder till djupare betydelse inom pedagogiken. (Granberg, 2003, s.25–26)

4.4 Piagets lek teori

Jean Piaget (1896-1980) är Schweizisk teoretiker och han beskriver barns lek ur ett kognitivt utvecklingssynsätt. Han diskuterar kring barns tänkande i tre till fyraårsåldern. Genom det strävar han till att formulera en teori, som handlar om tänkandets utveckling. Hans studie fick sin början från "handlingstänkandet" hos småbarn. Det vill säga att Piaget var mest intresserad av barns psykiska utveckling. Piaget hämtade två centrala begrepp från biologin. Dessa är: assimilation och ackommodation. Assimilation (inmältning) definierar han som grundformen för inläring. Det innebär att inkommande information från miljön inkluderas i de redan existerande tankemönstren. Han menar att assimilation vidgar barnets drömmar. Ackommodation (imitation) definierar Piaget som anpassning av tidigare erfarenheter till ny information och den leder till ökad anpassning till den yttre miljön. Det vill säga att det existerande tankemönstret ändras enligt den nya informationen. (Lillemyr, 2002, s.131–144)

Piaget beskriver och delar in utvecklingen i fyra utvecklingsperioder som bygger på varandra. Första utvecklingsperioden kallar han för sensomotoriska perioden (0-2år). I denna fas, som varar från födelsen till slutet av det andra levnadsåret, känner barnet igen sin omgivning i första hand genom motoriska färdigheter (till exempel, artiklar> med hjälp av kunskaps, motormanipulation), samt genom sinnesorganen (ögon, öron, beröring...). För sensomotorisk intelligens i denna period är aktiviteter som reflexer viktiga, enkla vanor, lek som imitation, men också början av sina egna och nya former av lek. Enligt Piaget ser barnet världen med sig själv i centrum under det första halvåret, det kallar han för egocentrism, alternativt egocentricitet. Mot slutet av första levnadsåret börjar barnet söka efter föremålet, även om det är dolt, vilket visar att barnet börjar nu skilja på föremålet och upplevelsen av föremålet. Typisk experimentell manipulation hänvisar till den så kallade "kurrögömma" leken. Barnet i den första delen av utvecklingsfasen kommer inte att leta efter ett objekt (leksak), som inte finns i hans synfält, medan barnet före utgången av denna period vet att det finns en leksak även om experimentatorn har gömt den. (Havnesköld & Risholm., 2002., s.35)

Andra utvecklingsperioden är preoperationella perioden (2-6år) här går barnet över till rollerkar. Under denna utvecklingsperiod framträder symbolfunktionen. Det kan man märka till exempel i barnets språk, drömliv och lekbeteende. I denna utvecklingsperiod skiljer barnet inte direkt symbolen och vad de betyder. Barnet kan i leken använda en sten och kalla

den för sköldpadda. Det betyder att en sten i leken ”blir” en sköldpadda. En grundläggande egenskap i denna period är ett självcentrerat yttrande, som innebär att barnet faktiskt ser världen bara från sitt egna perspektiv. Det är mycket lätt märkbart, till exempel när en treåring under ett telefonsamtal visar någon leksak i handen, hen förstår inte att personen på linjen inte kan se leksaken. Barnet förstår fortfarande inte att alla andra inte har samma perspektiv som de själva. Först mot slutet av denna period kan barnet sätta sig in i andras upplevelseperspektiv. Piaget menar att detta sker genom ömsesidigt rolltagande. Till regellekar ingår kurragömma eller rymmare och fasttagare.

Den tredje utvecklingsperioden beskriver Piaget som konkreta operationernas period (7 till 11 år). I denna period handlar barns lekar mest om regellek. När barnet är 11 år gammalt är hen intresserad av målinriktad lek, eftersom hen vill uppnå ett resultat. Piaget menar att barnet under denna utvecklingsperiod kan röra sig i två dimensioner samtidigt, i en möjlig och i en ”verklig” föreställningsvärld. Han menar att den symboliska integrationsförmågan ännu är begränsad, medan förmåga att symboliskt manipulera ökar. (Havnesköld & Risholm., 2002., s.37)

Efter att barnet har fyllt 11 år kommer prestationsperioden, som består av abstrakt tänkande. Abstrakt tänkande och högre grad av logiska resonemang förekommer i de formella operationernas period. Den formella operationernas period sträcker sig från tolv år och uppåt. Under denna period kan barnet helt frigöra sig från det konkreta och föreställa sig möjligheter som ligger bakom verkligheten som är överkliga. Barn kan föreställa saker och ting, trots att de förstår att sådant inte finns i verkligheten. (Lillemyr., 2002, s.102–110)

4.5 Eriksons lekteori

Erik H Erikson (1902–1994) var en amerikansk socialpsykolog. Han tillskriver miljön en mycket viktig roll, när det gäller barns utveckling. Erikson påpekar att det finns två olika behov i barns lek. Behov av aktivt att aktivt ta emot en roll i leken och önskan om att vara vuxen. Enligt honom har personlighetsutveckling och den psykiska utveckling stor betydelse i barndomen. (Egeberg, Halse, Espen, Jonassen, Ringsted, Brands, 1998, s.66–67).

Eriksons teori bygger mest på ”ekologi”, med det menar han människans anpassning till samspel med omgivningen. Hans teori kallas även för kristeori, eftersom han menar att människor utvecklas genom några existentiella kriser. Orsaken till dessa kriser är flera, en av dem är en utveckling och förändring av drifterna. Enligt Erikson får jaget möjlighet att

använda nya resurser i utvecklingen. Jagets uppgift är att lösa kriserna, utveckla sin identitet. (Havnesköld & Risholm., 2002., S.71)

Återupplevelser av en händelse kan återkomma och han menar att det leder till känslan av situations hantering, där barnet börjar känna och tro att hen kan kontrollera situationen. I lekutvecklingen går barn igenom tre olika stadier. De olika stadierna kallas för: autosfärens lek, mikrosfärens lek och makrosfärens lek. I autosfärens lek skiljer barnet inte sig själv från omvärlden, utan hen leker med sin egen kropp. Lekande med den egna kroppen leder till t.ex. utforskning av sin egen kropp samt undersökning av fingrar. Detta är viktigt för barnets tillit och självuppfattning. (Egeberg, Halse, Espen, Jonassen, Ringsted, Brands, 1998, s.78–82)

I mikrosfärens lek lär sig barnet skillnaden mellan sig själv och omvärlden. Det vill säga att självuppfattning och självständighet utvecklas i detta stadium. Användningen av olika föremål (leksaker) i leken och konkurrens med andra barn om leksaker förekommer. Det leder till att barn mycket bättre börjar förstå förhållandet mellan den egna viljan och samarbetet. (Egeberg, Halse, Espen, Jonassen, Ringsted, Brands, 1998, s.82–85)

I makrosfärens lek börjar barnet leka med andra barn. Under denna period behöver barnet beröm och bekräftelse för sina prestationer, för att det har stor inverkan på barns identitetsutveckling. I leken kan barnet pröva på olika roller och även det har en positiv och viktig inverkan för identitetsutvecklingen. De olika lekstadierna är beroende av varandra, eftersom barnet kan återvända till ett tidigare lekstadium, i fall barnet känner osäkerhet eller otrygghet i stadiet hen befinner sig just då. (Egeberg, Halse, Espen, Jonassen, Ringsted, Brands 1998, s.85–89)

5 Klassificering av barns lekar

Trots att det finns ett stort antal klassificeringar av barns lek, kommer jag att skilja på några i denna examensarbetet. Att dela in leken i olika typer är ett sätt att karakterisera den. I det här kapitlet beskriver jag skilt klassificering av barns lekar. Det blir lättare för läsaren att förstå vilken lek som tillhör till vilken klassificering och vad lek anses vara.

5.1 Sensomotorisk lek

Sensomotorisk lek är en form av fysisk lek eller rörelselek, den kan även kallas för bråk lek (på engelska rough and tumble play). Den är särskilt typisk i 6–15-årsålder, men även före och efter. (Ole Fredrik Lillemyr s.33–34). I leken kan barn leka med sin kropp och dess funktioner med och utan rekvisita. Det betyder att barnet kan till exempel leka med fingrarna. Det uppkommer redan runt den tredje månaden i livet. I denna grupp ingår olika former av rörelser. Barnet leker med något som har färg, ljud och form. Genom sensomotorisk lek utforskar barnet sig själv och världen. Hen förvarar sin kontroll av rörelser, utvecklar koordination, sinnen och motorik. Den här typen av lek utför barnet för att barnet behärskar funktionerna med sin kropp, leksaker samt resurserna runtomkring sig själv. Sensomotorisk lek handlar om samordning mellan sinnesintryck och reaktioner från muskler, till exempel ”ögat ser-handen tar”.(Granberg, 2003, s.50, Ljungström, 2000, s.86)

Sensomotorisk lek är speciellt viktig för småbarn. I sin första interaktion med världen har inte småbarn förmåga att beskriva saker med ord. På grund av det tar bebis in information genom sina sinnen. Därför lär sig barnet om omvärlden genom att smaka, röra, titta, lyssna och lukta på saker. I sensomotorisk lek börjar barnen tugga på dockor, riva i böcker, kasta och rulla saker fram och tillbaka, upp och ner. Material som stimulerar sensomotorisk lek kan vara gunghäst, bilar, bollar i olika storlekar, material, färg samt mindre filtar att bädda med, eller att svepa in sig m.fl. Sensomotorisk lek är även viktig för barn eftersom de lär sig att vänta på sin tur, att titta, lyssna och bli uppmärksamma. Föräldrar kan ibland tro att deras barn har vuxit ur den här nivån, men det är fortfarande viktigt att fortsätta med dessa lekar, för att barn ska kunna utforska och förstå sin miljö ytterligare. (Granberg, 2003, s.105, Ljungström, 2000, s.16–18)

5.2 Konstruktionslek

Konstruktionslek händer när barn experimenterar med olika föremål och är typisk i 3-15årsåldern. Konstruktionslek ger många olika kunskaper och erfarenheter för småbarn. Barnet kan lära sig till exempel hur många klossar det går att stapla på varandra, hur man bygger en bro av sand och mycket mer. Detta leder till att barnet kan skapa mycket från olika material, och att barnet lär sig hur olika material kan sammanfogas på bästa möjliga sätt.

Faktum är att klossar är en av de viktigaste leksakerna i konstruktionslek. Med klossar förutsätts barnet att bygga, stapla och konstruera. Om barnet inte kan bygga själv med klossar, kan en vuxen vara förebild genom att själv bygga något med klossarna. Pussel anses också vara en av viktigaste leksakerna i konstruktionslek. Med pussel tränar barnet finmotorik, eftersom den lilla biten ska sitta på precis rätt plats och den ska vara vänd åt rätt håll för att det ska fungera. Barnet anses kunna bygga enligt enkla beskrivningar kring sex års ålder. Det vill säga att barnet kan komma så långt i sin byggutveckling så att hen är redo för nya och spännande utmaningar. (Granberg, 2003, s.57, Ljungström, 2000, s.59)

Material som stimulerar konstruktions- och bygglekar kan till exempel vara naturmaterial som grus och stenar, kvistar, pinnar, lera och vatten. Även aluminiumfolie, metall- eller glanspapper i olika färger kan stimulera bygglekar. Enligt Schlyter är det mest typiska bygglekar för treåringar bygg och att lasta klossar på en vagn. Barn i 4-5årsåldern bygger oftast kojor så att de ska kunna krypa in. De bygger även komplicerade konstruktioner, till exempel järnvägsbanor. I konstruktionslek börjar barnet anta begreppet för orsaker och konsekvenser. När ett barn gör någonting med en leksak - rör, pressar, kastar – kommer något att hända som ett resultat av det. Barn bör lära sig detta och i början behöver de kanske pedagogens uppmuntran. (Granberg, 2003, S.105–10, Åkerman, 1981, s.144–169)

5.3 Regellek

Regellekar är olika didaktiska lekar (Memori, Twister, Uno). Barn utvecklar tal (tills barnen kommer överens om regler), de lär sig reglerna och lär sig att uppföra sig enligt reglerna samt lär sig om gemenskap. Här ingår också utomhuslekar, såsom kurragömma, lekar i sandlådan med mera. Barnet börjar utveckla sin förmåga att delta i regellek under tredje levnadsåret. Innan det går det inte riktigt bra. Det kan gå bra när en vuxen håller i trådarna och har samma mönster som barnen måste följa med. Regellek stimulerar barnets intellekt och logiska tänkande. I regellek lär barnet sig hur man ska samarbeta med andra barn. Den ger även möjlighet åt barnet att leka och spela tillsammans med flera andra. (Granberg, 2003, s.46–58)

Regellek förekommer vanligtvis i den pre-operationella perioden. Flera forskningar av Piaget visar att barn är egocentriska fram till 7–8 årsåldern. Medan Donaldson (1979) motsäger Piagets resonemang. Han menar att barn är inte alls egocentriska på något stadium.

Enligt andra forskare är regellek centralt främst i 7-12årsåldern, men typisk i 6-15årsåldern. (Fagerli, Lillemyr & Söbstad, 2001, s.90., Åkerman, 1982, s.31)

5.4 Rollek

Enligt Åkerman blir rolleken allt mera framträdande mellan tre och fyra års ålder. Garvey (1982) påstår att de första rollerna som barnet känner till är familjeroller, därefter kommer yrkesroller och sist i hierarkin kommer fantasirollerna. Den norska lekforskarer Vedeler (1987) har forskat om barns kommunikation/verbala yttringar i rollek. Hans forskning ägde rum på daghemmet. Resultatet av forskningen är att de yngsta barnen har inga rollyttringar. De vanligaste rollerna som dessa barn använde i rollek var familjeroller, både bland pojkar och flickor. Därefter märkte han att lite äldre barn kunde leka rollekar. Flickorna lekte med yrkesroller, medan pojkarna lekte vildmarkslekar med till exempel jakt. Han menar att rollen utvecklas enligt handlingen. (Åkerman, 1982, s.128–129)

I rollek föreställer barnet roller, utrymme och situation och genom lek placeras i dem. Lindqvist (1996) menar att barn i rollek lär sig sociala roller och hen reproducerar de sociala relationerna. Därefter säger Granberg (2003) att rollek behöver äga rum i en miljö som omger och kompletterar barnets roller. I sin forskning använde hon sig av avskilda miljöer. Avskild miljö enligt henne är ett lugnt område, där barnet utvecklar sina roller. Till avskild miljö hör en avskild hörna. Avskild hörna är till exempel hörna för "hemlek" (mamma-pappa-barn lek) eller avskild hörna med affärs disk. Material som kan stimulera rollek är till exempel utklädningskläder. Med utklädningskläder menas skor, kostym, hatt, keps, hjälm och så vidare. I rolleken kan barnet även använda sig av gamla tidningar, böcker och kopior av kameror, telefoner eller annan elektronisk utrustning. (Granberg, 2003, s. 102–107, Lindqvist, 1996, s.127, Åkerman, 1982, s.143)

5.5 Rörelse lek

I 3- till 5årsåldern kommer barnet in i en intensiv rörelseperiod. Under den här perioden behärskar barnet väl sina rörelser. I grovmotorik kan barnet byta rörelserytta och gå i en annan, till exempel från att gå till springa. När det gäller finmotorik har barnet enligt Carin (1949) fått en ökad rörelse i axelleden. Tack vare det kan barnet bättre samordna av de olika rörelserna, till exempel att släppa bollen i rätt ögonblick. Rörelselek kallas även för vild lek och den anses förekomma i alla åldrar. Det märks tydligt när barnet uppnår förmåga att

springa. Efter det slutar hen oftast att gå, då springer hen hit och dit, upp och ner, övar balans på stenar, murar och stockar m.m. Barnets rörelselek kan man stimulera med kuddar, bollar, bilar och liknande. Man kan även stimulera rörelse lek med till exempel vagnar, genom att dra, skjuta och lasta. (Fagerli, Lillemyr & Söbstad, 2001, s.90, Granberg, 2003, s.99–105, Åkerman, 1989, s.144–151)

5.6 Fri lek

Fri lek kan vara självständig eller så kan den omfatta vuxna (förälder, pedagoger), särskilt om man märker att barnet behöver stimulus. På daghemmet är fri lek allt mer uppmuntrat. Det leder till att barnet skapar och uppfinnar nya lekar och leksaker. I den fria leken visar barnet sin kreativitet, organisation och reflektion. Den fria leken på daghemmet låter barnet leka med olika leksaker och material: sandlådan, gungor och gunghästar, enkla sydda dockor fyllda med ull, bilderböcker, kitor, kostymer och liknande material. I grund och botten fungerar fri lek som ett samlingsbegrepp för olika aktiviteter. Till de olika aktiviteterna räknar man ute-och inne lekar, lekar i gupp eller lekar för sig själv. Öhman (1996) menar att barn i fri lek själv kan välja vad de vill leka och med vem de vill leka. Granberg (2003) påpekar att fri lek nämns som inplanerad aktivitet, men kan vara inskriven i veckoplaneringen inom småbarnsverksamheten. På grund av det finns en fara att betrakta barns fri lek som vuxen befriad. Bara för att leken är självvald, innebär det inte att leken lämnas fri från vuxna. (Granberg, 2003, s.82–84, Öhman 1996, s.105)

6 Områden av lekutvecklingen

De viktigaste områdena som omfattas av leken hänför sig till kognitiva utvecklingen, motoriska, sociala, talfunktioner, liksom utvecklingen av självförtroende. I detta kapitel börjar jag först med att förklara begreppen lärande, utveckling och socialisation. Dessa tre begrepp går in i varandra och ibland kan det vara svårt att skilja dem åt. För att det ska vara lättare för läsaren att behandla dem var för sig och att förstå barnets växande eller förändring, presenterar jag dem först.

6.1 Begrepp lärande, utveckling och socialisation

Lärandet är något som sker hela tiden, mer eller mindre oavbrutet hos människor. Lärandet kan man indela på två olika sätt: informellt och formellt lärande. Informellt lärandet sker oplanerat och man behöver inte fundera över den. Formellt lärande sker då någon ska lära sig något särskilt. Det betyder att barn lär inte bara det som barntädgårdslärare eller familjemedlemmar vill lära barnet, utan de kan även lära sig saker och ting som är oplanerade. Med det menas att informellt och formellt lärande kan ske på samma gång. Idag uppfattar man även lärande som en helhet. Det vill säga att lärande handlar om hela barnet. Nyare forskningsstudier (Nordahl, 2000; Ladd, 2017; Lillemyr, 2009) visar också att vänskap och sociala relationer har stor betydelse när det handlar om lärande. Enligt forskningsstudier ger dessa två påståenden större engagemang till barnet att lära sig något nytt.

Utveckling är ett begrepp som kan användas i flera olika sammanhang och kan till exempel indelas i: fysisk, språklig, social, kognitiv och känslomässig utveckling. Enklaste sättet att förklara vad utveckling går ut på är förändring. Det finns även utvecklingsteorier som förklarar hur och varför de sker. Det finns tre olika klassiska teorier. Enligt utvecklingspsykologin finns det stadier som alla barn ska "gå igenom" och helst vid samma ålder. En annan teori förklarar att miljö har stor betydelse för barns utveckling. Det vill säga att man kan påverka ett barns utveckling genom att stimulera den. Den sista teorin förklarar att det finns ett samspel mellan flera påverkande faktorer som har att göra med både arv och miljö. Barns utveckling kan man värdera. Det gör man i olika sammanhangs systematiska iakttagelser och i vissa fall genom tester. Ett bra exempel på det är barnavårdscentralens kontroll som sker regelbundet. Dessa kontroller visar hur ett barn utvecklas och om det finns vissa hinder i utvecklingen. På grund av det kan man en viss del på daghemmet både följa och stimulera barnets utveckling. Socialisation är en form av lärande. Det handlar om personlig utveckling och beteende. Den visar lätt hur och vem man är. Socialisation kan man ha för att förklara kulturskillnader och värderingar. Ett barns socialisationsprocess kan avgöras av förutsättningar och villkor kring barnet. Det vill säga att det finns skillnader i möjligheter som barnet får under sin uppväxt. Det kan handla om geografiska, ekonomiska, sociala villkor samt normer och värden, kulturella uttryck och regler. (Gustavsson, s.24–35, Lillemyr, 2013, s.59–60)

6.2 Kognitiv utveckling

Kognitiv inlärning är en process som involverar observation, tänkande, resonemang, minne, föreställningar och själva lärandet. Därmed är kognitiva förmågor särskilt viktiga för läs- och skrivinlärningen. Utvecklingen omfattar kunskap och lärande av barns erfarenheter. Utvecklingen fokuserar sig på utveckling av hjärnfunktioner, såsom tänkande, lärande, medvetenhet, bedömning och behandling av information. Från åldern ett till sju år, är barn i den preoperativa skedet och då lär de sig bland annat att använda språk som representerar objekt. Detta är det skede då de utvecklar minne och fantasi. Barn lär sig även att komma med olika idéer och förslag. Kognitiv utveckling förstärks och förbättras genom lek. Särskilt inlärning och problemlösning genom leken förbättrar tänkande. Barn i åldern tre till fyra år börjar undersöka ting och möjligheter. I denna ålder minns barnet bättre och kan upprepa i leken vad de har varit med om. Men förmåga att hålla fast vid något tema en längre stund är inte möjlig. Både Piaget och Vygotskij står för att barnens kunskap utgör en aktiv process, där barnen själva utformar sin kunskap. I kognitiv teori är man främst intresserad av anpassning mellan människa och miljö. Den kan man indela i olika förmågor, så som minne av olika sorter, uppmärksamhet, bedömning, kreativitet och språkförmåga. Under lek utvecklar barn kommunikation, förbättrar minnen samt kreativitet och flexibilitet. I leken uppmuntras förmåga av orientering i utrymmet och lösning av problem. Genom lek lär barnet sig matematisk förmåga, att räkna, mäta, klassificera och planera. (Evenshaug & Hallen, 2001, s. 117, Åkerman, 1982, s.134, Jensen & Harvard, 2009, s.21, O.F Lillemyr, 2013, s.77–79)

6.3 Intellectuell utveckling

Definitionen av intelligens är förmågan att lära sig nya färdigheter i den omgivning barnet lever i. Det finns olika aspekter på intelligens som gör det lättare för de vuxna att förstå skillnaden mellan olika barn. Förmåga att förvärva kunskap och lära sig är ett faktum, medan att lösa problem är ett annat och förmåga att kreativt kunna tillämpa det man har lärt sig är ett tredje faktum som hjälper de vuxna att skilja på barnens intelligens. Ett barns räknande kan vara bättre än ett annat barn i samma ålder. Det betyder att alla barn är olika och behöver få möjlighet att utvecklas i sin egen takt, utan påtryckningar från vuxna. Montessori ger flera exempel genom vilka man kan hjälpa barn att utveckla sin intellektuella kapacitet:

*‘‘låt barnen vara aktiva, eftersom de utforskar världen med alla sinnen
låt barnen vara motiverade, eftersom det påverkar barnens inlärning’’.*

(Britton, 1992, s.27–31)

6.3 Motorisk utveckling

Motorisk utveckling omfattar samordning av kroppsrörelser, samt att ha kontroll över sin kropp. Utvecklingen hänvisar till förflyttning av musklerna. Det finns två typer av muskelrörelser: grov och finmotorik. Grovmotorik är en viktig del av ett barns utveckling. Den anses som en viktig grund för vidareutveckling av finmotorik. Grovmotoriska färdigheter innebär förflyttning av hela kroppen hos barn. Den börjar från att barn kryper, när de senare går, hoppar, springer m.m. Grovmotorikens utveckling är viktigaste mellan tre och sju år. Finmotorik är en samling av små muskelgrupper. Detta innebär manipulativ skicklighet, vilken hänvisas till hantering av föremål som betonar kontroll och noggrannhet av armrörelser. Till finmotorik hör aktiviteter som pyssel, fingerramsor och Lego lekar. Det vill säga att finmotorik är rörelse som utförs till exempel med händernas och fötternas muskler. (Ljungström, 2000. s.86)

Redan vid födsel reagerar barn genom olika mängder reflexer. Barnet reagerar spontant utan inlärning. Evenshaug och Hallen (2001, s.63) beskriver de olika reflexer i sin bok.

Gripreflex: när ett föremål berör barnets handflata,

Mororeflex: när barnet vid ett plötsligt ljud sträcker ut armar eller ben åt sidan,

Gåreflex: när man håller barnet upprätt med fötterna nära golvet,

Sugreflex: när barnets kind eller läppar stimuleras,

Vridreflex: när man rör barnet vid kinden och hen vrider huvudet åt det hållet.

Enligt den moderna forskningen visar det sig att hjärnan och den motoriska utvecklingen går hand i hand. Därför bör man låta barnet vara på golvet och låta hen upptäcka sin omgivning med hjälp av kroppen, genom att hasa och krypa. (Evenshaug & Hallen, 2001, s. 63)

I sin bok beskriver Åkerman (1982, s128) barns motoriska utveckling enligt barns olika ålder. Åkerman hävdar att barn vid tre års ålder blir mindre intresserad av grovmotoriska rörelser. Vid denna ålder blir barnets balans bättre och hen blir mest intresserad av balanslek,

såsom: hoppa, klättra eller åka trehjuling. Forskningen visade även att det finns skillnad mellan flickornas och pojkarnas motoriska utveckling. Pojkarna i tre års ålder är mera duktiga på att klättra, hoppa, kasta boll. Medan flickor klarar av att cykla, studsa och fånga bollar bättre än pojkar. Denna forskning tyder på att pojkarnas motoriska utveckling är snabbare än flickornas. När det gäller finmotorik påpekar Gessel (1961, s.131) att både flickor och pojkar hanterar skeden på olika sätt. De griper skeden mellan tummen och pekfingeret, men skillnaden märks hur de vänder handflatan. Flickorna vänder handflatan inåt, medan pojkarna vänder handflatan nedåt. (Åkerman, 1982, s.127–131)

6.4 Social utveckling

Genom lek och lekaktiviteter testar barn sina förmågor, de etablerar ett förhållande till andra barn och vuxna, skapar modeller där verklighet och fantasi samarbetar intensivt. Socialisering är en komplex process av inläring genom vilken barn förvärvar kunskaper, attityder, värderingar och beteenden som krävs för att delta i samhällslivet. Primär socialisation sker i förskoleåldern, eller från barnets födelse fram tills barnet börjar gå i skolan. Socialisation hos barn sker genom kontakter med vuxna och särskilt med sina kamrater. Det kommunikativa och sociala samspelet utvecklas i leken. Vid 5-årsålder kan barnet uttrycka sig bättre språkligt och de börjar uppleva en vuxen mer som en kamrat. I denna ålder börjar barn bygga grupper på val av vissa kamrater. Tidigare valde barn grupper enligt material och inte kamrat. Gruppens storlek består av två eller tre barn, inga fler. Finska forskare, Päivänsalo (Gästrin, 1967) forskade inom sociometri. Sociometri är en teknik som kartlägger och mäter sociala relationer. Genom sin forskning kom han fram till att den sociala strukturen i en förskolegrupp är i allmänhet lös och flytande. Enligt hans forskning är vänskapsval i förskolegrupp instabila. (Åkerman, 1982, s.174)

Barnet anses vara socialt anpassat vid sex års ålder. Hen behöver kunna samarbeta med barn i sin egen ålder och bygga upp en respektfull inställning till sina medmänniskor. Om barnet har haft en trygg miljö från allra första början klarar den sig bra även utan föräldrar, eftersom barnet kan hantera nya situationer som dyker upp. Social kompetens utvecklas under uppväxten (varje barns utveckling av social kompetens uttrycks i de olika faserna och på olika sätt). Social kompetens utvecklas mest i föräldrahemmet, genom relationer med andra människor (jämnåriga barn) och i daghemmet. Montessori menar att det är väldigt viktigt att uppmuntra självdisciplin hos barn och hon använde sig av tre stadier av lydnad. I första stadiet 0–18 månader talas det knappast om lydnad, eftersom barnet helt enkelt inte förstår

vad det är. Det viktigaste i det här stadiet är att man tillgodoser barnets alla behov på ett kärleksfullt sätt. Andra stadiet 18 månader – 4 år kallas för övergångsstadiet. Det viktigaste under denna period är att skapa en trygg miljö, utan att man ska behöva neka barnet hela tiden. Den här perioden anses också vara en känslig period, då man alltid bör ta god tid på sig för att kunna förklara saker och ting för barnet. I tredje stadiet 4–6 år ökar barnets förståelse. När barnet är sex år gammal förstår det så mycket att de oftast gör så som man säger till dem. Under den här fasen anses det vara mycket viktigt att barnet får tid att slutföra det vad hen håller på med, detta händer oftast under barnets lek. (Britton, 1992, s.23–24)

Barn i treårs åldern klarar av att dela med sig och tycker om att leka med andra barn. Barnen i den här åldern klarar också av att uppföra sig på ett socialt accepterat sätt. Barnet börjar inte skrika, gråta och sparka när den inte får så som det önskar sig. Ett barn som är fyra år gammalt börjar förstå tid och tidsbegrepp och blir mera medveten om människor i sin omgivning. De lyder regler som sätts upp, men är fortfarande för små för att kunna skilja på vad som är rätt och fel. En femåring kan göra saker på egen hand och börjar bli mera självisk och vill inte dela med sig. Men den tycker om att leka med kamrater, speciellt med många i en grupp och är i allmänhet mer samarbetsvillig än en fyraåring. Ljungström (2000) menar att barn i åldern tre till fyra oftast leker två och två, medan femåriga barn kan ta flera aktörer i sin lek. Hon anser även att barn i detta stadium leker med varandra, eller bredvid varandra. (Hansson, 2009, s122-124., Ljungström, 2000, s.22)

6.5 Kommunikations utveckling

Barn lär sig att tala genom att lyssna, titta, forska, imitera, svara, leka och interagera med andra. Barn lär sig lättast att tala genom lek, därför är det viktigt att man kommer ner på deras nivå, att barnet tydligt ser vårt ansikte, hör rösten och att man upprätthåller ögonkontakt med varandra. Pedagogen måste använda korta och enkla meningar som man är säker på att barnet förstår. Barnet måste höra många gånger ett visst ord i olika situationer, för att den ska kunna börja använda det. Man börjar läsa böcker för barn redan då de är under ett år gamla. Barn som får höra minst en bok varje dag kommer att prata tidigt och mer ”rätt” än andra barn. Ju äldre barnet blir och ju mer det leker, desto lättare pratar de och säger ord som ersätter ett ting. (Ljungström, 2000, s.50-52)

Lekens guldålder sägs vara mellan tre och sju år. Talet utvecklas under den här perioden, därför blir historierna i leken viktigare och leksakerna får mindre betydelse. Lekens språk

anses ha ett eget tempus. Barnen börjar förstå ord som får ersätta handlingar, till exempel när dockan ska bada, säger barnet "bad,bad". (Ljungström, 2000, s.68)

Barn i treårs ålder har redan utvecklat sin talförmåga och sitt ordförråd snabbt. Det går mycket tydligare att förstå barnet när hen pratar. När barnet är i treårs ålder kan hen ungefär 500–900 ord. Barnet pratar rätt så bra, så att även andra utanför den närmaste kretsen och familjen förstår den. Treåringar förstår skillnad mellan stor och liten, förstår långa meningar och prepositioner (under, över, bakom...). Även andra forskare har forskat inom språkutveckling. Gasell anger att en treåring kan ungefär 1000 ord (Bruun, 1977) medan Smith anger 896 ord (Erasmie, 1967) andra källor uppger ännu flera ord. Men man behöver ha i åtanke att språket är personlig för varje individ. (Ljungström, 2000, s.80, Åkerman,1982, s.138–139)

En fyraåring kan ungefär 1500 ord och tycker om att berätta sagor och historier. En femåring kan ungefär 2000 ord, kan rabbla upp alla årets månader och prata i princip oavbrutet. Barn i åldern fyra till fem förstår olika begrepp och jämför olika abstrakta idéer. Tillväxten av ordförråd är fortfarande i gång. Enligt Smiths (Gästrin,1967) forskning behärskar en fyraåring 1 540 ord och en femåring 2 072 ord. En fyraåring börjar tycka om att imitera vuxnas uttryck, barnet skapar även nya ord av typ "geggamoja". Bernstein (1971) har forskat inom klasstillhörigheten och han anser att den har stor betydelse för språkinläring. Han forskade med jämförelser mellan medelklassbarn och arbetarbarn. I sin forskning kom han fram till att medelklassbarnen förmedlar på ett bättre sätt än arbetarbarn. Dessa skillnader behöver inte alltid vara sanna och de är inte ärftlig betingade. (Hanssons, 2009, s.58–62, Åkerman, 1982, s.162–163)

6.6 Emotionell utveckling

Barnets känslomässiga utveckling börjar vid födelsen. Den börjar från och med när babyn är i närheten av mamma, det vill säga anknytning, barnet går även in i relation med andra människor. Forskningen visar att trygga relationer till omvårdnadsfigurer (föräldrar) främjar barnets emotionella utveckling. Det är viktigt att utveckla trygg emotionell utveckling redan hos spädbarn. Ett barn under emotionell utveckling börjar känna igen sig själv och dens förmågor. På samma sätt, med självkänedom blir det lättare för barnet att integrera med andra barn. Barn går genom olika stadier av emotionell utveckling: emotionellt uttryck, känslomässig förståelse, utveckling av empati, utveckling av kärlek och sociologisk

medvetenhet, utveckling som inkluderar självuppfattning, självbeskrivning och självutvärdering, medvetenhet om andra och självreglering. Var och en av dessa funktioner är indelad i tre faser genom vilka varje barn passerar genom emotionell utveckling. Ulla Holm 1987 beskriver dem på följande sätt: den första fasen är antagandet av känslor som hänvisar till uttrycket och uppfattningen av känslor. Den andra fasen är differentiering av känslor. Det vill säga avkodningar av emotioner som barnet får från sin miljö. Den tredje fasen är omvandling av känslor där ett visst känslomässigt tillstånd förändrar tankesättet, samt förändrar känslomässiga processer med erfarenhet. (Hanssons, 2009, s.72–75, Öhman 2003, s.30)

Redan då barnen är små bör man lära dem att vara separerade en liten stund från sina föräldrar. Barnet reagerar mycket tydligt och starkt när föräldrarna lämnar det. Det börjar gråta och blir mycket ledset. För barnet är separation en svår process, men det är mycket betydelsefull process som möjliggör att barnet visar sina kunskaper och färdigheter framför andra. Det gör man tydligt inom småbarnspedagogikens verksamhet. Både föräldrar och pedagoger kan hjälpa barnet att förstå separationsprocessen. De kan till exempel berätta separationssagor till barnet, eftersom det kan hjälpa barnet att klara av en separation. Genom separationssagor kan barnet skapa förståelse och sammanhang för separation och återförening. När barnet är inom småbarnsverksamheten kan hen anta nya kunskaper från andra barn och skapa ny vänskap. När barnet skapar nya vänskap utvecklar de empati och sättet att interagera med andra barn. På grund av det kan pedagoger inom småbarnsverksamheten vara initiativtagaren till barns positiva beteende och socialisering. Genom olika slag av lek kan pedagoger hjälpa barn att bekanta sig med känslor. Barn kan uttrycka sina känslor genom till exempel: fri lek, grupplek, roll lek m.m. Genom sådana lekar kan barnen slappna av och tala öppet om sina känslor. Genom lek och relationer med andra blir barnet bekant med empati och senare med altruism. Även genom samarbete mellan pedagoger och föräldrar kan barnets emotionella utveckling förbättras. Genom att reflektera över barnets beteende och uttryck kan en pedagog märka barnets olika reaktioner som kan korrigeras i tid, om det behövs. (Hanssons, 2009, s.69–71, Öhman, 2003, s.190–201)

6.7 Fantasins utveckling

Fri fantasilek är viktig för barnets hela utveckling. Någon gång efter två års ålder förändras barns sätt att leka, barnet kan börja föreställa sig olika saker och ting inom leken. Barnen kan i leken föreställa sig till exempel att en sopborste är en häst, en pinne är en pistol och liknande. Det kallas för låtsas leksaker. Material ökar inspiration hos barnet, eftersom barnet

får flera chanser att utveckla nya idéer och skapar nya teman inom leken. Barnet behöver saker som stöd för att utveckla sina fantasier. (Ljungström, 2000, s.66–68)

I boken ”Lek för att lära” finns ett bra exempel som visar att treåriga barn har inga problem att förstå vad som är verkligt och som inte är verkligt. Exemplet visar även att barn kan gå in och ur leken trots sin unga ålder. Låtsaslek kräver kognitiv och social kapacitet. Det vill säga att barn i denna ålder bör veta att ett visst objekt kan representera eller symbolisera någonting helt annat än vad det ser ut som. Som exempel kan vi beskriva klossar. Klossar i leken kan ha två olika representationer en verklig och en som är påhittad. Låtsaslek hjälper ett barn att förstå att även andra barn kan ha tankar och idéer som skiljer sig från barnets egna. Det betyder att barnet som leker låtsaslek är medveten om vad andra barn låtsas i leken och det betyder också att barnet kan komma överens om vad en viss sak representerar just då. Vid fyra års ålder börjar barnet förstå att även andra barn har tankar, idéer och känslor som skiljer sig från ens egna. Detta handlar om mentaliserings förmåga ”Theory of Mind”. Låtsaslek är viktig del av barns utveckling, eftersom barn får många olika möjligheter som hjälper dem att förstå hur verkligheten ser ut. I låtsaslek kan barnet leka själv, men för det mesta har barnet någon att leka tillsammans med. (Jensen & Harvard, s.207–215)

Enligt Bergström (1997) finns ”varelser” i barns hjärna som de brukar prata om. Det vet vi, eftersom barnen pratar med ”dem”, är vänner med ”dem” eller är rädda för ”dem”. Dessa ”varelser” kan ha olika egenskaper, så som personer, djur och moster. Vuxna hör inte ”dem”, men barn gör det och de svarar och reagerar på ”dem”. Allt detta kommer fram i barns lek och det handlar om illusioner. Det betyder att fantasi får näring och stimulus i barns lek. Ting som finns i omgivningen behöver inte vara det som syns, utan kan ändra form, betydelse och innebörd i leken. Förmågan att fantisera är medfödd. (Bergström, 1997, s.55–56, Granberg, 2003, s.50)

7. Faktorer som kan påverka barns lek

I det här kapitlet kommer jag att beskriva några av de faktorer som kan påverka barnets lek. Jag kommer också att förklara fördelar och nackdelar med dessa faktorer. Eftersom dessa faktorer är mycket viktiga för barnets utveckling.

7.1 Miljö

Samhällets miljö och sociala sammansättningar av miljön, samt levnadsstandarder i ett samhälle påverkar valet av barns lek. Andra faktorer som kan påverka barns lek är kompisar och barns roller i leken. Allt detta säger oss att daghemmets förhållanden och miljö har stort vikt för barns lek och inläring. Enligt Grunderna för planen för småbarnsfostran bör man väl planera inlärningsmiljö inom verksamheten, för att alla barn ska ha möjlighet att diskutera och samarbeta med varandra. Detta gör man genom till exempel bildning av små grupper. Barngrupper kan man bilda på flera olika sätt, till exempel utgående från barnens ålder, eller behov av stöd. (Grunderna för planen för småbarnsfostran, 2016, s. 31–32)

Enligt Granberg (2003, s.76) kan man dela upp lekmiljön, i fysisk och psykisk miljö. Den fysiska miljön utgör arkitekturens fas, medan psykisk miljö innebär till exempel tid. Barn behöver tid att äta, att klä på eller klä av sig, att måla, att bygga m.m. Lektytor begränsas på flera olika sätt. Lektytor utomhus begränsas av staket, träd, lekredskap m.m. och inomhus lektytor begränsas av väggar, dörrar och fast inredning. Vad, var och hur småbarn leker på daghemmet beror på hur rummen disponeras, vilka redskap och möbler det finns samt vad det finns för material att leka med. (Granberg, 2003, s.75–80)

Om man vill att barnet ska hålla sig i sitt eget rum, kan man alltid som vuxen se till att det finns någorlunda stora lektytor. Man kan tänka på till exempel golvbeläggningen och väggar. Barnen är ofta intresserade av att rita, därför bör man lämna plats på väggarna för teckningar och dylikt. Vuxna kan även begränsa antalet leksaker, eftersom barnen behöver lära sig var leksaker ska vara och i vilken utsträckning de ska använda dem. (Britton, 1992, s.41–42)

7.2 Leksaker

Vid tidig ålder är leksaker oftast stöd, tröst och "övergångs" objekt i barns relation med de vuxna. Leksaker ger barnet trygghet och förtroende. Det finns stora skillnader i lek och leksaker mellan stads- och landsbygds barn. Landsbygds barn kan till exempel leka i naturen och använda naturliga föremål för leken (kan klättra uppför en backe m.m.) och olika naturprodukter som används som leksaker (pinnar, kottar). Forskare Ljungström menar att barn inte behöver leksaker, utan de behöver saker som de kan röra och använda sig av i leken. Leksaker är en integrerad del av leken, därför är barndomen utan leksaker otänkbart.

Leksak är allt som ett barn leker med. Från första filten som barnet myser med, stenar, pinnar till de industriella leksakerna. (Granberg, 2003, s.62–67)

Vuxna kan ha många olika krav på leksaker, medan barn har bara ett krav på en leksak och det är att den är rolig, det vill säga att barnet tycker att leksaken är rolig. Leksaker som barnet får av de vuxna säger mera om de vuxna än om barnet. En del forskning visar att barn lockas mer av detaljrika saker än saker med få detaljer. Men det finns ett problem med alltför detaljerade saker, de går lättare sönder, vilket minskar tillgänglighet och nytta av leksaken. Om leksaken går sönder blir barnet besviken och trött på att använda leksaken på ett nytt sätt. Forskningen visar också att leksaker som bara har en lösning är tråkigare för barnen än leksaker som har flera lösningar. Behov av detaljrika saker är annorlunda i barns olika åldrar. Ju enklare leksaken är, desto fler möjligheter ger leksaken barnet, till exempel att utveckla fantasi och kreativitet. Enligt Ljungström bör leksaker för barn i ålder 2-3år likna verkligheten, eftersom barnets fantasi får stöd av de leksaker som omger hen. Barn som är 4-5år gamla behöver inte detaljrika leksaker, eftersom de använder sig av fantasi och de kan göra om allt till just det de behöver. Detaljrika leksaker blir åter viktiga hos barn som är 6-7år gamla, framför allt i form av små tillbehör. I det här skedet ser barnet lekstugan som ett hem och dockskåpets möbler blir viktiga. (Ljungström, 2000, s.27–31)

En leksak är inte bara ett ”nöje” eller ett föremål. Den anses vara ett mycket viktigt verktyg för utveckling och mognad hos ett barn. Enligt Ljungström finns ”rätt leksak för rätt ålder”. Här kommer några uppräknade exempel på dem. Lämpliga leksaker för ettåriga barn är de som kan fångas, rullas, höras, läggs i munnen och dofta på. Enligt Ljungström anses de rätta leksakerna för sex månaders barn: något att krypa omkring med, skallror, mjuka nallar, plockklådor att stoppa fulla och tömma. Från sex månader upp till ett år: leksaker som stimulerar syn, hörsel och känsel, pussel med fyra till sex bitar, pekböcker, spikbrädor med hammare.

För barn i åldrarna två och tre år är de mest lämpliga leksakerna de som möter deras behov av rörelse och nyfikenhet. Här kommer några exempel från Ljungströms bok, från ett och ett halvt år till två år: gåträning, leksaker som låter och rör sig när man leker med dem, vagnar, bilar och överrasknings böcker. Från två till tre år: associationsleksaker saker som motsvarar till exempel vad mamma eller pappa gör, gunghästar, kriter, pennor, papper, trehjuling.

Barn i fyra och fem års ålder är särskilt intresserade av leksaker som efterliknar den vuxna världen (köksredskap, olika dockor, trädgårdar, bilar, byggnader, järnvägar, o.s.v.). De är

också intresserade av observation, differentiering och klassificering av lek enligt olika kriterier (färgpussel, magnetiska applikationer, minnes spel, o.s.v.). Ljungström nämnde följande exempel enligt olika åldrar. Fyra års barn är intresserade av: enkla dockor med mycket kläder, så att barnen kan ta av och på dem, bilar med dörrar som går att öppna och stänga, kassaapparat, dataspel – det behövs mycket hjälp av de vuxna. Enligt Ljungström är fem års barn intresserade av: pärlor och glittrande saker att göra pynt med, hemliga askar, läsbara små skåp, sagoslott, griffeltavla, magneter.

Barn i åldern sex och sju behöver mer komplexa leksaker eftersom deras handmotorik är redan välutvecklad (pussel med femtio eller fler bitar), men också leksaker som representerar verkliga föremål (uniformer och läkartillbehör m.fl.). De är särskilt intresserade av sociala leksaker, som kräver barnets insatser eller samarbete med andra barn (memory, pussel, figurer och bokstäver, olika så kallade tävlings lek o.s.v.). Ljungström beskriver det på följande sätt i sin bok: mer färg, kamera, rörelseredskap, böcker och dagböcker. Ljungström menar att förebilder blir jätteviktiga för barn i 6-7ålder. Barnen i den här åldern börjar jämföra sig med sina kompisar och de andra. De börjar förstå saker och ting, och att se dem ur ett eget perspektiv.

Det finns farliga leksaker för barn. När man köper eller tillverkar en leksak till barnet, bör man se till att leksaken inte har små delar som kan fastna i halsen, inte innehåller giftiga färger eller kemikalier, att leksaken inte har långa snören som kan strypa barnet, att ljudnivån av leksaken inte är för hög så att den kan skada barnets hörsel. Det finns inget rätt val av leksaker. Varje barn är enskild individ för sig själv med sin eget fantasi- och lekvärld. (Ljungström, 2000, s.36-39)

7.3 Genusskillnad

Idag vet ingen hur mycket biologi och miljö påverkar hur flickor blir flickor och pojkar blir pojkar. Den yttre påverkan anses vara stor. Det vill säga att könsidentitet är formad av yttre faktorer. Det kan man märka tydligt på många olika sätt. Till exempel i affärer är barnkläder uppdelade i pojk och flickavdelningar. Färger som dominerar för pojkar är: gröna, blåa och bruna, medan färger som dominerar för flickor är: rosa, gult och lilla. Andra exempel som visar att yttre påverkan finns när det gäller könsidentitet är BB. Redan på BB börjar man behandla flickor och pojkar på olika sätt. Forskningen visar att man använder gullegull för flickor och tuffa tag används för pojkar. (Ljungström, 2000, s.25, Janouch, 2005, s.452)

I de flesta fall är vi människor könsblinda. Det innebär att vi inte ser könsmönster. Könsmönster anses sitta djupt i våra egna personligheter. På grund av det blir det nästan osynligt för oss. Istället för att motverka det traditionella könsmönstret, förstärker vi det. Detta kan man märka i många olika situationer, speciellt i situationer när ett barn gråter. När en babyflicka gråter brukar de vuxna säga: ”Lilla gumman, blev du så ledsen?”, då en pojkbaby gråter hör man de vuxna säga: ”Vilken gaphals, ja det är bra, säg i från du bara?” Budskapet är att killar kommer i första hand och deras roller upplevs oftast som spännande, roliga och farliga. Flickorna kommer i andra hand och deras roller upplevs som vanligt, snällt och sött. (Olofsson, 2007, s.26–27)

Enligt Olofsson kan man urskilja två typer av huvudlinjer i jämställdhet. Huvudlinjerna leder till att man tycker mest synd om flickor, eller så tycker man mest synd om pojkar. Båda könen anses vara både vinnare och förlorare. När det gäller lek är pojkar vinnare i vuxenstyrda aktiviteter, medan flickor är oftast vinnare i den fria leken. Flickor kan i låtsaslekar ta manliga roller, medan pojkar sällan låtsas att de är flickor. Med tiden får flickorna krav i sina sysselsättningar. Från flickor förväntas det att de ska vara som riktiga tjejer, medan pojkarna är friare i sitt val. (Ljungström, 2000, s.25, Olofsson, 2007, s.10)

Under den fria leken får flickor positiva vuxenkontakter. De kan rita och pyssla till exempel i matrummet, där de vuxna trivs bra och de kan sitta tillsammans och småprata med varandra. Pojkarna anses ofta leka någonstans i periferin, såsom kuddrummet och man vet inte direkt vad de håller på med. För det mesta tänker man: ”De jagar väl runt någonstans.” (Olofsson, 2007, s.49–50)

Inom småbarnspedagogiken kan man jobba för att ändra några traditionella könsmönster. Pedagogen kan säga till exempel till barnet ”Har du tappat en knapp? Vi får be pappa sy dit en ny.” Det betyder att man byter mammas och pappas roll och att barnet får höra att pappa kan också sy i den borttappade knappen. Påklädningen är också en situation där de vuxna bemöter barn på olika sätt. För det mesta får pojkar mest hjälp med påklädningen. De dominerade i de flesta situationer och de får mest uppmärksamhet av pedagoger. (Olofsson, 2007, s.46)

I ett jämställdhetsarbete bör pedagoger fastna på några viktiga pedagogiska grundprinciper:

”att man ska tillföra, inte ta ifrån
att möta barnen där de befinner sig
att fokusera på det positiva och förstärka det
att göra inläringen lustfylld och effektiv genom att använda sig av leken.”

(Olofsson, 2007, s.57)

Många hävdar att pojkarna leker vildare än flickor. Det är inte sant, eftersom studierna visar att flickorna kan vara lika vilda som pojkar, om de inte tränas att vara lugna. Alla barn anses ha kaos inom sig, men det beaktas mest hos pojkar. Barnens lek är en spegel av hur vi själva lever. Genom vårt eget agerande kan vi ta bort onödiga könsskillnader. Men sanningen är att könsskillnader fortfarande kommer att finnas. Barn bör lära hantera dem i sin lek på väg till vuxenlivet. (Ljungström, 2000, s.110)

7.4 Digitala verktyg

Moderniseringen och globaliseringen av samhället påverkar alla aspekter av mänsklig natur och barnen, liksom deras magiska lekvärld. Många forskare är eniga om att många barn använder en stor del av sin tid till att titta på TV- eller video. Cohen (1980) påpekar att ”Detta är något vi måste ta itu med!” eller ”Så här kan de inte få fortsätta!”. Många barn kan visa under sin uppväxttid att det finns allvarliga brister i deras emotionella och/eller sociala anpassning. Yngre barn kan se på barnprogram och det är bra, eftersom de kan ha nytta av det i skolan eller daghem. Medan lite äldre barn kan titta på program som de inte alls är mogna för. När dessa barn börjar förändra sitt beteende, är det svårt att inte söka ett samband med deras TV- och videotittande. (Sonesson, 1989, s.1–6)

Dagens barn tycker om att titta på barnprogram och olika barnfilmer. Därför är det viktigt att nämna, att det finns de som hävdar att TV och film är bra för barn. De menar att barn på detta sätt utvecklar sin förmåga att observera och memorera händelser, lära sig färg och språk. Barnet observerar de goda och dåliga egenskaper hos sina favoritkaraktärer i filmer, deras förmågor och krafter. Självklart att det är bra att titta på barnprogram som stimulerar barnets hälsosamma utveckling utan våld. På grund av det bör pedagoger vara öppna för nya saker och därför behöver de anpassa sig för de nya förändringar när det gäller digitala verktyg på daghemmet. I boken Mediepedagogik har flera pedagoger fokuserat sig på att

knyta ihop digitala verktyg med miljö och barn, både stora och små. I en grupp där det var två och treåriga barn har pedagogen satt upp projektorn på väggen och ville undersöka om barnen ska reagera på det. När projektorn var på verkade det så som att hela rummet var under vatten. Barnen reagerade på det och på olika sätt. Vissa barn simmade runt på golvet och låtsades vara hajar, medan andra barn satt pappror i dörröppningen för att vattnet inte ska forsa ut ur rummet. Detta exempel visar tydligt att barnen är bekanta med digitala verktyg, eftersom ingen av barnen trodde att rummet var fylld med vatten, utan de var medvetna om att digitala verktygen förändrade bara rummets möjligheter.

(U.K Ludgren Öhman, 2003, s.55-58)

Som pedagog är man ansvarig att se till vad barnet tittar på och att det är lämpligt för barnets ålder. Idag används digitala verktyg inom småbarns verksamhet. Det används av både barn och pedagoger. Pedagoger använder digitala verktyg när de gör till exempel dokumentation, medan barn kan någon gång spela spel eller titta på olika program på surfplatta. Fatoures, Downes & Blackwell (1994) forskning har visat att förskolebarns språkliga aktivitet var dubbelt så hög vid arbete med datorn som vid andra aktiviteter. Barn som på grund av svåra rörelsehinder har en begränsad tillgång till leken, kan i leken vid datorn/surfplatta uppleva ny dimension. Det viktigaste är att en pedagog alltid ska hålla i åtanke att spel kan påverka barns utveckling. (Appelberg & Eriksson, 1999, s.26–40)

8 Pedagogens roll i leken

Den största skyldighet som förväntas av pedagogen i arbete med småbarnspedagogik är att vara en medveten människa, vilket påverkar den snabba omvandlingen hos barn, och därmed påverkar dess totala tillväxt och utveckling i sin helhet. Det är därför oerhört viktigt för pedagogen att utgå från barnen och se varje individs behov, men även att komma ihåg att småbarn vill utvecklas – inte bli utvecklade. Av pedagogen inom småbarnsverksamhet förväntas det bland annat investering av tid, tålamod, flexibilitet i arbetet (arbetsmiljön är organiserad i enlighet med aktuella behov), kompetens (pedagogens yrkeskompetens är relaterade med arbetsmetoder) och kreativitet. Lindqvist (1996) anser att pedagogen bör kunna överföra ny kunskap till ett barn, istället för att bara låta barn upptäcka själva kunskaper som sedan skall läras in. (Lindqvist, 1996, s.81–82)

Pedagogens personlighet beror i stor del på spontanitet och anpassningsförmåga. Om pedagogen är stel och nervös kommer detta att återspeglas i form av spänning och motstånd

hos barn. Om pedagogen beter sig glatt, kommer barn att acceptera det som allmän atmosfär inom småbarnsverksamheten. Granberg beskrev i sin bok olika pedagogers roller, genom vilka man kan påverka barns lek. Att vara lekpedagog betyder det följande:

” att delta i lek, pedagogen måste gå in i leken på barns villkor som lekkamrat. Som utbildad pedagog kan man inspirera och väcka barns intresse. Att följa leken, måste pedagogen kunna gå in i leken när det verkligen behövs. Det kan vara nödvändigt när barnen behöver stöd och hjälp i leken. Pedagogen är och kan vara förebild inom småbarnsverksamheten. Hen kan inspirera barnen genom till exempel vuxenaktiviteter, så som att måla, baka eller tvätta m.m. Pedagogen behöver kunna animera, det vill säga ge kraft och röst till exempel åt dockor eller bondgårdsdjur. Pedagogen bör även kunna vara lekledare, till exempel inom kombinationsspel eller memory spel, eftersom småbarn kan behöva hjälp med att följa regler.” (Granberg, 2003, s.109–111)

Birgitta K. Olofsson (1987) anser att pedagoger kan visa respekt för barns lek genom att inte avbryta eller störa barns lek på ett vanligt sätt, så som man brukar göra. Istället för att störa barnen och säga till dem att de behöver gå ut, kan pedagogen föreslå till barn som leker till exempel badsäsong lek att gå ut på stranden. Det innebär att pedagogen skapar en förtrollad atmosfär i sitt eget förhållningssätt. Det innebär även att pedagogen måste leda in barnet i lekens värld. Det vill säga att pedagogen visar och förklarar för barnet vad lek är och hur man leker. När pedagogen smakar på sandkakor skapar hen en förtrollad atmosfär, stenar blir pengar och sand blir socker. Då talas det om pedagogiska lekar. Styrd lek av vuxna har ansetts vara som den bästa leken, enligt Ljungström, eftersom barnet bör lära sig något från till exempel matematik och också andra ämnen. Ljungström menar också att vuxna måste finnas i barnens lek, eftersom den ska kunna utvecklas, men vuxna ska inte hela tiden vara med i leken. (Ljungström, 2000, s.22–23, Olofsson, 1987 s.125)

I Barnkonventionen, i artikel 31 står det att vuxna har ansvar för lekutrustning, plats och tid för barns lek. På grund av det hävdar Olofsson (1993) att pedagoger inom småbarnsverksamheten måste tänka igenom hur mycket tid barnen skall ha till lek och på vilket sätt kommer de att avbryta barnens lek. Leken måste ibland observeras, bedömas, förnyas eller styras. Därför behöver pedagoger ingripa i vissa situationer i leken, men det vanligaste är att barnen skall kunna själva lösa, förnya och leda leken. Inom småbarnsverksamhet måste man som pedagog lära barnen att klara av att skifta mellan lek och mera strukturerade situationer, som till exempel samlingsstunden, där ett bestämt tema tas upp. I sådana situationer måste pedagogen ha ett mål och det är att stimulera barnen att vara aktiva och kompetenta, både individuellt och i grupp. (Fagerli, Lillemyr & Sobstad,

2001,

s.93–94)

9 Metod

I mitt arbete valde jag att använda mig av kvalitativ undersökning. Kvalitativ undersökning är ett metodiskt tillvägagångssätt som grundar sig på tolkningen av subjektiva fenomen. I en kvalitativ undersökning samlar man in data, som man senare tolkar och analyserar. Den försöker svara på frågor varför, var, när och så vidare, svaren gör det möjligt att beskriva fenomen, men inte deras numeriska uttryck. Uppgifter i kvalitativ forskning finns i form av ord, ljud, bilder och objekt. (Patel & Davidsson, 2011)

Genom denna undersökning vill jag se närmare på hur viktig leken är för tillväxt och utveckling av barn i småbarnspedagogiken. Det är svårt att få fram mätbara resultat, därför valde jag mig av kvalitativ undersökning. Forskningen kan beskrivas mera som en ostrukturerad, flexibel intervju som påminner ganska mycket om ett vardagligt samtal mellan två individer. Just denna forskningsmetod hjälpte mig att lättare komma åt barnträdgårdslärares åsikter, uppfattningar och syn på lek. Därför är syftet med kvalitativ forskning är kontextualisera, tolka och förstå andra människors perspektiv. (Carlsson, 1991)

Vid intervjutillfällena är det möjligt att använda sig av följdfrågor, som gör det lättare för respondenterna att svara mera detaljrikt. När man pratar med människor, får man reda på mera om dem, deras erfarenheter och liv. Genom de muntliga intervjuerna fick jag reda på de olika pedagogernas erfarenheter gällande barns lek och utveckling. Samtal är viktig och den beskriver Kavle s.15 som grundsten i mänskligt samspel. Mål med kvalitativ forskning är att förstå sociala faktorer och inte deras förklaringar. Med kvalitativ undersökning kan man inte upprätta orsak-konsekvens uppkomst. Dem kan man bara förstå och beskriva. Kvalitativ forskning ger oss en komplett och detaljerad beskrivning med djupare dimensionsförståelse. (Kvale, 2009, s.15)

9.1 Process

I undersökningen använder jag mig av intervjufrågor vid flera intervjutillfällen. I intervjutillfällena deltar fyra respondenter. Respondenterna är barnträdgårdslärare som jobbar med tre till femåringar. Före intervjuerna kontaktade jag barnomsorgschefen i Närpes, som hjälpte mig att lättare hitta flera intresserade respondenter som själva ville ställa upp

och besvara mina frågor. Före intervjutillfällena fick alla respondenter information om att de ska delta var för sig i intervjutillfället, att de får intervjufrågorna på förhand om de önskar det, att deras intervjuer kommer att spelas in och att jag garanterar dem att de förblir anonyma under hela undersökningen. Intervjuerna, gjordes under april 2017. Intervjutillfällena ägde rum under respondenternas arbetstid och på deras arbetsplats, i ett avskilt rum. Jag spelade in intervjun på mobiltelefon och samtidigt antecknade jag svaren på dator, detta underlättade min analysprocess.

9.2 Analyismetod

När jag analyserade intervjun använde jag mig av meningskoncentrering. (Kvale, 2009, s.221) Meningskoncentrering betyder att man formulerar respondenternas svar mera koncist och formulerar dem kortare. Jag kommer att gå igenom alla respondenternas svar från intervjutillfällena, var och en skilt för sig och efter det kommer jag att jämföra deras svar med varandra. Under redovisningen kommer jag att använda mig av citat, då det underlättar för läsaren att förstå vad respondenterna har berättat. Då jag citerar kommer jag att använda mig av kursiv stil och citattecken.

9.3 Resultatredovisning

I detta kapitel kommer jag att redovisa resultatet från intervjuerna samt tolka de svar som respondenterna har givit. Jag kommer att nämna likheter och olikheter i respondenternas svar, som kan skilja sig från varandra eller vara samma i vissa svar. Jag bestämde mig för att beteckna respondenterna som barnträdgårdslärare A, B, C och D. Det gör jag för att läsaren lättare ska få insikt och förståelse för svaren.

Hur lång tid har barnträdgårdslärarna arbetat med barn

Tre av respondenterna har jobbat drygt trettio år med barn, alltså mera än trettio år. Bara en av respondenterna har jobbat sex år med barn. Alla tre respondenter som är barnträdgårdslärare har jobbat med olika grupper från ett till treåringar, femåringar och förskolan. Mest har de jobbat med tre till sexåringar.

Definition av lek

Alla fyra barnträdgårdslärare intygar att lek är jätteviktigt, de beskriver den som barnets arbete. Barn har lek med sig hela tiden och det är naturligt. De menar att barn leker nästan lika mycket som vuxna jobbar. I leken planerar barnen och de får leka så mycket som möjligt. En av barnträdgårdslärarna definierar lek som fri lek och ledd lek. "Fri lek är lek där barnen själv får välja och ledd lek är då vuxna är med och bestämmer." Enligt henne kan fri lek vara var som helst och när som helst, både inne och ute.

Granberg (2003) menar att lek är ett viktigt och meningsfullt arbete som stärker barns självkänsla. Enligt barnkonventionen är lek en av barnens rättigheter.

Lek och inläring

Alla fyra barnträdgårdslärare var överens om att lek påverkar barns utveckling och inläring. Barnträdgårdslärarna påstår att barnen tränar många viktiga färdigheter genom att leka och att leken är basen till all inläring och utveckling hos barnen. Alla barnens sinnen är med under lekens gång. Den motoriska, sociala, kognitiva, kommunikativa inläringen sker och utvecklas ännu mer under barnens lek. "Konflikter kan uppstå då och då i leken, men barnen lär sig genom försök och misstag" påstår en av barnträdgårdslärarna.

Det finns många olika tankar och åsikter om lekens betydelse för människan. Ole Lillemyr (2002) betonar stor vikt på upplevelser som leken skapar. Leken befrämjar barnens inläring och barn har kontroll över den. Det gör inget om barnet misslyckas i leken eftersom den är på "låtsas". För pedagoger är det bra att komma ihåg att alla barn inte brukar alltid kunna förstå konsten av lek. För att leken ska utvecklas och ske kontinuerligt behövs det en pedagogiskt medveten ledning. (Harvard & Jensen 2009, s. 40 och 90)

Lärande kan man se ur barns perspektiv och pedagogers perspektiv. Ur barnperspektiv kan det vara viktigt att man känner sig tillhörig och att man till exempel klarar av, bemästrar många saker. Medan för pedagoger är lärandemiljön viktig och att barnet lär sig att lära, eller till exempel att pedagogen lär barn att göra val och medverka i aktiviteten. (Lillemyr 2013, s.60)

Genusskillnad

När det gäller ledarskap, varierar de mycket vem som leder mest under lekens gång, men tre av de fyra barnträdgårdslärarna var överens om att det beror på personlighet och inte kön, medan en av barnträdgårdslärarna tycker att pojkarna har behov av att vara starka och modiga hjältar. Det märker hon speciellt i barns lek, pojkarna leker mera till exempel polislekar, medan flickor är nästan alltid prinsessor.

''Könsskillnader i lek varierar från år till år. Det beror på var barnen bor, om de bor på landet eller i staden, hur omgivningen ser ut, vad föräldrarna jobbar med, alltså vad barnen känner till. Exempel på det: I år leker barn mycket med jordbruk och barnen är väldigt intresserade av det. I höstas plogade och tröskade barnen i leken.''

Barnträdgårdslärare påstår att den här typen av lek var borta i flera år, men i år är barnen mycket intresserade av det, eftersom barnen kommer från jordbrukarfamiljer och barnen har fantiserat mycket under lekens gång. Pojkarna kommenderade mycket, till exempel att andra barn ska hämta leksaker, så som traktorer. Hon påstår också att flickor och pojkar kan leka tillsammans, vissa stunder, men oftast leker de i olika grupper. Flickor har lite andra intressen än pojkar. Pojkar leker mera med fordon, jordbruk eller bygger klossar. Flickor är inte så intresserade av det. Vissa flickor kan leka med pojkar. Det beror på intresse. ''Barn söker sig till varandra genom gemensamma intressen.''

Enligt en annan barnträdgårdslärare är roller är inte så definierade. Hon gav ett exempel på en lek som pojkarna lekte tillsammans.

''Pojkarna lekte hemleken, där en av pojkarna var son och en annan pojke var pappa. I leken blev sonen rädd och berättade det till pappa. Sonen trodde att det fanns ett monster under sängen och han kunde inte sova på grund av det. Papparollen svarade att han ska hämta nattlampa till pojken, så får sonen sova bättre och inte vara rädd för monster.''

Barnträdgårdslärare B påstår att sådana lekar lekte bara flickor för trettio år sedan. Hon påstår också att det blir mera jämställt mellan könen, men att vi människor är fortfarande blinda för vissa saker och ting. Enligt barnträdgårdslärare B bestämmer vi vuxna vilken roll barnet ska ha. Enligt hennes berättelse blir påstående om könsmonster som jag beskriver i examensarbete helt fel. Eftersom i detta fall har inte mamman hjälpt barnet, utan fadern. Se

Enligt barnträdgårdslärare B är hon inte lika mjuk mot båda könen. Hon säger att man borde vara det, men att man inte bara är det. Det beror på att vissa könsmonster sitter kvar ännu hos oss människor, omedvetet, som ett exempel gav hon; ”hur lätt man hjälper pojkar vid klädning och hur lätt förväntar man sig av en flicka att hon självständigt ska kunna klä på sig själv. Flickor får vara mer duktigare än pojkar och man förväntar det mera av flickor än pojkar.” Enligt detta är påstående om hjälp med påklädning som beskriv i Olofssons bok helt rätt. (Olofsson, 2007, s.46)

Barnträdgårdslärare B belyser även sättet man tar barnen i famnen och tröstar, att där ser man också könsskillnaden, som kan sitta ännu kvar hos många vuxna människor. Barnträdgårdslärare C tycker att båda könen får gråta lika mycket, att pojkarna kan och får gråta också. Hon påstår att hon aldrig säger; ”du är en pojke, du får inte gråta”. Barnträdgårdsläraren tycker att alla barn får ha känslor och får visa dem. Enligt barnträdgårdslärare D finns det inte genuskillnad mellan barnen nu för tiden. Hon tycker att det fanns större skillnad förr, eftersom man har delat på verksamheten och tydligt kunde man se var bilarna står och till exempel var dockorna står. Idag syns det ännu skillnader mellan könen, men den är inte lika stor som förr.

Organisation och acceptansen av lek och lekens regler

Enligt barnträdgårdslärare A kan barn organisera en lek om de befinner sig i en liten grupp och det håller på en liten stund. Leken som är organiserad av barnen brukar inte hålla på i långa stunder. Barnträdgårdslärare A tycker att barnen kan acceptera de roller som de får i leken vissa gånger. Om det finns en populär roll i en lek, då kan det bli lite svårt för barnen att acceptera rollen, eftersom alla barn vill samma roll. På grund av det bör barnträdgårdslärare vara med och medla, hjälpa till och hitta på roller som passar alla barn, roller som barnen kan acceptera. Hon tycker att fast barnträdgårdslärarna inte är med i leken, måste de ändå styra leken. Som sagt kan barn inte direkt acceptera regler i lek. Till exempel då man sitter med barnen och spelar ett spel där de ska få ett antal kort och den som får mest kort vinner, där kan barnen hitta på regler, så att de ska undvika antalet kort.

Barnträdgårdslärare B tycker att barn i tre års ålder inte själv kan organisera en lek. Till exempel på gården kan barn leka vad de själva hittar på, medan barnträdgårdslärarna är tvungna att övervaka denna typ av lek. Enligt barnträdgårdslärare B är barnen i ålder 3-5 inte mogna att acceptera roller som de får i leken. Enligt barnträdgårdslärare B övar barn att hitta en kompromiss, när barnen bråkar om att de ska och vill vara med i leken, vilka roller de får

eller inte, och det kan leda till att barnen väljer en helt annan typ av lek. På grund av det måste barnträdgårdslärare medla mellan barn och fast man medlar mellan barnen behöver inte leken fungera, utan man byter ut den helt och hållet.

Barnträdgårdslärare C tycker att barn i ålder tre till fem år själva kan organisera lek och att de kan acceptera lekens regler, men inte alltid. Orsaken till det är själva barnet och leken. Femåriga barn kan acceptera lekens regler, medan treåriga barn är i en sådan ålder där de lär sig lekens regler och att vara med andra. Treåringar är inte tillräckligt mogna att leka enligt regler, utan de lär sig under lekens gång, eftersom barn i treårsåldern vill att allt ska vara så som de önskar sig, men det går inte och de lär det sig under lekens gång, småningom börjar de förstå det med tiden.

Enligt barnträdgårdslärare D kan barn själva organisera en lek, men treåringar anses vara omogna ännu, medan fyra och femåriga barn är mer mogna och kan organisera en lek. Rumsuppfattning och tankeförmåga klarar inte direkt en treåring av lika bra som en fyra och femåring. Treåriga barn behöver hjälp av de vuxna i leken. Barnträdgårdslärare D anser att barn kan acceptera lekens regler, men allting beror på dem själva och hur de är som personer. Om det finns mera barn som lyssnar och lyder så går det, men att kunna acceptera en lek beror också på barns ålder. Barnträdgårdslärare D menar att treåriga barn accepterar bättre lekens regler, eftersom de inte förstår riktigt vad de ska göra i leken, medan femåriga kan säga nej. ” *Treåringar behöver mera vägledning av de äldre barnen och de vuxna. Pedagogerna är observatörer och är med och hjälper till om det behövs.* ”

Pedagogens roll i lek

Barnträdgårdslärare A använder sig mest av ledarrollen. Hon påstår att pedagogernas roller är väldigt varierande. Ibland är hon medlare och ibland deltagare. I medlarroller hanterar hon mest konflikter, till exempel att ta reda på vems tur det är nu att göra vissa saker, hon tar också reda på vilka roller barnen hade sista gången i leken. Enligt det blir hon tvungen att styra om leken. I boken ”Barnet och leken” i ett kapitel förklaras det tydligt att leken behöver ha en pedagogisk funktion. Pedagoger på daghemmet bör vidga barnens världar genom flera nya utmaningar och erfarenheter, för att barnen ska kunna försöka förstå hur världen är uppbyggd och vilka roller man kan ha. Därför ska pedagogerna inte avbryta leken utan man ska lyssna och undersöka var i leken barnen egentligen befinner sig, för att man ska kunna styra om leken eller påbörja den på nytt. (Eklund, 2009, s.18–23)

Barntädgårdslärare B är först och främst den som ”tänder” leken, hon ser till vad barnen vill leka. Enligt barntädgårdslärare B måste man se till om man har tillräckligt med leksaker till barnen, man bör se till vilka barn som leker tillsammans, om de verkligen går ihop, eftersom vissa barn kan förstöra leken. Enligt barntädgårdslärare B måste man vara observatör och se till vad som händer under lekens gång. Vissa barn kan inte aktivt delta, utan de går runt och försöker störa andra barn. På grund av det deltar barntädgårdslärarna i leken så mycket som möjligt, eftersom vuxna ser och förstår vad som händer under lekens gång. Vuxna kan välja på vilket sätt vill de bemöta barnens lekar. Leken ger möjlighet till vuxna att välja vad de vill fånga upp eller ignorera. Enligt detta förstör vuxna barnens lek hur vänliga de än är. Detta är en av principerna där vuxna deltar i leken för att stöda eller hålla lekreglerna i barns lek. Ett sådant beteende är ofta eftertraktad av barnen. (Eklund, 2009, s.41, Jenssen & Harvard, 1880, s.87)

Barntädgårdslärare C påstår att hennes roll i barns lek är annorlunda från dag till dag, orsaken till det är barngruppen och barnens behov. Barntädgårdsläraren måste vara nära och titta på vad barnen gör, hon påstår att hon inte är direkt med i själva leken. I fall barnen börjar bråka, då medlar hon och börjar delta i leken. Barntädgårdslärare C tycker att hon är mest observatör i barns lek. Pedagogens uppgift är att möjliggöra att alla barn ska delta i leken och att de ska tillsammans skapa möjligheter för alla barn att leka. (Premling Samuelsson & Sheridan., s.88)

Barntädgårdslärare D, som pedagog, är alltid med och ser till att alla barn är med i leken. Om det finns någon som behöver hjälp så går hon i leken och är med så länge som det behövs. Ibland är hon med, men ibland vill inte barnen att pedagogen ska vara med, då går hon ur leken och bara observerar deras lek. Barntädgårdslärare D påstår att det är olika roller hon har som pedagog. Det betyder att pedagogen utvecklar ett klimat som innehåller delad uppmärksamhet och respekt både för pedagogen och barnen. (Smidt, 2010, s.184)

Situationer i vilka pedagoger avbryter och ingriper i barns lek

Barntädgårdslärare A ingriper direkt i barns lek då hon inser att något barn gråter och inte får vara med i leken. Om en lek är farlig, avleder hon barn till en annan lek.

Barntädgårdslärare B ingriper barns lek först och främst om det uppstår bråk eller om barnen leker en lek som kan vara skadlig för barnen, om det skadar mentalt, om man säger något fult och opassligt till sina kompisar. Barns lek avbryter hon om barnen måste gå ut, eller om det finns något skäl att avbryta den, men påminner om att leken kan fortsätta en

annan gång. Enligt henne måste man förklara orsaken till barnen varför man avbryter leken, istället för att genast säga att till exempel nu måste vi gå ut med detsamma.

Barnträdgårdslärare C ingriper och avbryter barnens lek om leken är mycket aggressiv, om barnen bråkar på grund av leksaker, om rollerna i leken inte passar barnen. Enligt henne är tid också en av orsakerna som påverkar barns lek. Barns lek avbryter hon om det är dags för mat eller dags att gå ut.

Barnträdgårdslärare D försöker aldrig avbryta barnens lek, i stället kommer hon in i leken och försöker diskutera med barnen, om det finns någon som bråkar, försöker hon ge dem tips och hjälpa till hur barnen ska gå vidare i sin lek. Speciellt om barnen har lekt i en timme med någonting, och man ser att de har engagerat sig och lekt bra, då sparar hon leken och barnen får fortsätta med den om en timme. Enligt barnträdgårdslärare D behöver man alltid städa allting efter barns lek, hon tycker att det är synd. Barnträdgårdslärare D ingriper i leken om hon ser att någon är orätt behandlad och om det förekommer mobbning.

10 Slutdiskussion

Syftet med det här slutarbetet är att förklara hur lek påverkar barnets utveckling. I den första delen av slutarbetet förklarar jag vad småbarnspedagogik är, lekens betydelse och lekteorier. Lekens innebörd och utveckling, dess egenskaper samt klassificering av barns lek förklaras vidare i slutarbetet. Leken är av avgörande betydelse i ett barns liv, eftersom lek är barnets mest naturliga sätt att vidare utvecklas i livet. Mina centrala frågeställningar i mitt slutarbete var: ”Påverkar lek barnets utveckling och inlärning? Om svaret är ja, hur tror du att lek påverkar barnets utveckling samt inlärning?”

I min teoridel framkommer det hur ett barns lek är oersättligt och kan inte kompenseras. Under mina intervjuer fick jag ta del av respondenternas erfarenheter och tankar kring barns lek och utveckling. Genom undersökningen och detta slutarbete kunde jag komma fram till en slutsats. Den huvudsakliga slutsatsen som jag har kommit fram till, är att lek påverkar barnets utveckling. Lek är hälsosamt, den stärker rörelsekoordinering och stimulerar hjärnan (kreativitet och problemlösning).

Att forska om lek och barns utveckling har varit intressant och mycket givande. Faktum är att det finns mycket outforskat inom detta område, eftersom det är ett brett område, som förändras hela tiden. Orsaken till det är bland annat är dagens samhälle, vilket är mycket

påverkad av teknologi. Det märker man tydligt när det gäller problemlösning hos ett barn. När ett barn har tråkigt, då måste hen komma på något, organisera, skapa en ny lek, söka sällskap m.m. Idag försöker föräldrarna lösa problemet med att barnet är uttårkat, istället för att låta barnet själv göra det. Det leder till att barnet inte kan hitta på någonting, utan föräldrarna till exempel köper videospel, eller sätter på TV som innehåller 50 olika program. Dessa program skapades av psykologer, som vill "fånga" barnet för att titta på TV så mycket som möjligt. Nästa fråga "Vad kommer ett barn som inte kan lösa tråkighet att göra för 5 eller 10 år?", kan vara ett bra exempel på vidare forskning, när det gäller kommande lärdomsprov.

En av mina centrala frågeställningar i mitt examensarbete var också: "Hur deltar du som barnträdgårdslärare i leken? Vilken är din roll?" Genom lek utvecklas barn harmoniskt, förvärvar viktiga färdigheter och egenskaper så som självkontroll, nyfikenhet, önskan om framgång m.fl. Det är därför viktigt att en pedagog hjälper barn att växa upp med en känsla av tro på sig själv och sina egna förmågor, som kommer att ha enorm betydelse i livet. Det vill säga att det handlar om barnets självkänsla, självförtroende och självständighet. Om en pedagog lyckas att bygga upp engagemang, nöje och glädje i leken, kommer barnet att utvecklas till en lycklig, glad och ansvarig vuxen person.

Resultatet av denna forskning kunde vara annorlunda av olika skäl. I forskningen deltog det fyra respondenter. Det kunde delta flera respondenter, eller så kunde man forska i en större stad, där det finns mera utbildade barnträdgårdslärare, som skulle ha lust att delta i forskningen. Genom mitt slutarbete fick jag en djupare förståelse och större respekt för lekens betydelse. Jag har också fått en djupare insikt i betydelsen av lek och barnets utveckling. Slutsatsen är att oavsett förändringar i vårt samhälle, kommer barn alltid att vara barn, och lek kommer alltid att vara ett viktigt inslag i barnets uppväxt och utveckling.

Källförtäckning

Alin-Åkerman, B (1995). *De första sju åren. En helhetssyn på barns utveckling*. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur.

Appelberg, L. & Eriksson, M. (1999). *Barn erövrar datorn: en utmaning för vuxna*. Lund: Studentlitteratur.

Bergström, Matti. (1997). *Svarta och vita lekar*. Stockholm: Wahlström & Widstrand

Britton, Lesley (1992). *Lära genom lek*. Borås: Centraltryckeriet AB

Evenshaug, Oddbjörn & Dag, Hallen (2001). *Barn-och ungdomspsykologi*. Studentlitteratur, Lund.

Fagerli, Oddvar; Lillemyr, Ole Fredrik & Söbstad, Frode (2001). *Vad är förskolepedagogik?* Studentlitteratur: Lund.

Granberg Ann (2003). *Småbarnslek en livsnödighet*. Stockholm: Liber AB.

Hansson, J. (2009). *Små barn kan!: om barns utveckling & lärande 0-5år*. Västerås: Icas förlag.

Havnesköld, Leif. & Risholm Mothander, Pia.(2009). *Utvecklingspsykologi*. Stockholm: Liber AB

Janouch Katarina, (2005). *Barnliv*. Tryckt hos NordBook as, Norge 2005

Jerlang, E. Egeberg, S. Halse, J. Jonassen, A, J. Ringsted, S. Wedel-Brandt, B. (1986 & 1988). *Utvecklingspsykologiska teorier*. Liber utbildning.

Johansson, E. & Pramling Samuelsson, I. (2007). *"Att lära är nästan som att leka" Lek och lärande i förskola och skola*. Stockholm: Liber AB

Lindqvist, G. (1996) *Lekens möjligheter*, Lund: Studentlitteratur

Lillemyr, Ole Fredrik (2002). *Lek-upplevelse-lärande i förskola och skola*. Stockholm: Liber.

Lillemyr, Ole Fredrik (2013). *Lek på allvar – en spännande utmaning*. Stockholm: Liber AB

Ljungström, Viveka (2000). *Lek & äventyr*. Stockholm: Bonnier Carlsen

Oddevar Fagerli, Ole Fredrik Lillemyr & Frode Söbstad (2001). *Vad är förskolepedagogik?*
Lund: Student litteratur

Olofsson, Birgitta Knutsdotter,(1987). *Lek för Livet*. HLS Förlag ISBN 91-7656-144-5

Olofsson, Britta (2007). *Modiga prinsessor & ömsinta killar – genusmedveten pedagogik i praktiken*. Stockholm: Britta Olofsson och Lärarförbundets förlag.

Patel, R. & Davidson, B. (2011). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.

Sheridan, S., & Pramling Samuelsson, I. (2009). *Barns lärande: Fokus i kvalitetsarbetet* (1. uppl. ed.). Stockholm: Liber.

Smidt, S. (2010). *Vygotskij och de små och yngre barnens lärande*. Studentlitteratur AB
Lund.

Sonesson, Inga (1989). *Vem fostrar våra barn-videon eller vi?: TV, video och emotionell och social anpassning*. Stockholm: Norstedts Tryckeri

Öhman, Margareta (1996). *Empati genom lek och språk*. Gummessons Tryckeri AB:
Falköping

Öhman, M. (2003). *Empati genom lek och språk*. Stockholm: Liber